Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 28 НОЯБРЬ, 1985 ШУ. ★ № 143 (7178). ★ Мах 3 кеп.

СУХАЛЕИ ПРОГРЕССЕИ НАЬКЪАГIА

ЦхьайттазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета йиълагIа сесси

Кхолламий опытаца дIаьхий хинна а долаш, коммунистически идеалаш исторически бакъхиларах дог тийша а долаш накъадода советски халкъ КПСС XXVII съезда. Вай общество социально-экономически дегIайоагIалга сихдарга бодача наькъа тIа вайна чIоагIа машар эш. Цудухьа советски наха дег тIара могабу Женеве советско-американски вIашагIкхетаре КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева баь болх.

Советски Союза пачхаьалкхен Iаьдала эггара лакхерча органа депутаташ цхьайттазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета йиъλагIча сессе гулбелар 26 ноябре. Цо болх дIаболабир Москве, Йоккхача Кремлевски двореце палатай заседани цхьана ярца.

ЧIоаггIа, дIаьхдаь тIоараш тохарца тIанийцар депутаташеи хьаьшашеи новкъостий **Горбачев М. С., Алиев Г. А., Воротников В. И., Гришин В. В., Громыко А. А., Кунаев Д. А., Лигачев Е. К., Рыжков Н. И., Соломенцев М. С., Чебриков В. М., Шеварднадзе Э. А., Щербицкий В. В., Демичев П. Н., Долгих В. И., Кузнецов В. В., Пономарев Б. Н., Соколов С. Л., Талызин Н. В., Ельцин Б. Н., Зайков Л. Н., Зимянин М. В., Капитонов И. В., Никонов В. П.**

Заседани хьайийллар СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета председатела **А. Э. Восса.**

Депутаташа массава раьза а волаш чIоагIйир сессе ден повесткен цун бáлха порядоки. Дувцийта оттадаьд дешаш:

1. Новкъост Рыжков Н. И. СССР Министрий Совета Председателалла хьожаварахи новкъост Тихонов Н. А. СССР Министрий Совета Председатела декхарех мукъавалийтарахи дола 1985 шера 27 сентябрера СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдара хьакъехьа.

2. СССР Лакхехьарча Совета Президиума составе хувцамаш дара хьакъехьа.

3. 1986 шера СССР экономически социальнии дегIайоалаяра Пачхаьалкхен плана хьакъехьа а 1985 шера СССР экономически социальнии дегIайоалаяра Пачхаьалкхен план кхоачашъяра лелама хьакъехьа а.

4. 1986 шерарча СССР Пачхаьалкхен бюджета хьакъехьеи 1984 шерара СССР Пачхаьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьеи.

5. Юкъарча дешареи профессиональнии школа реформа Керттерча лостамашца дувзаденна халкъа образоване хьакъехьарча ССР Союзеи союзни республикайн законодательства Лардашта а СССР кхыча законодательни акташта а юкъе хувцамаш дара хьакъехьа.

6. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдара хьакъехьа.

7. Советско - американски пачхаьалкхенашта керте латтараш Женеве вIашагIкхетара итогийи дунен халкъашта юкъерча хьалеи хьакъехьа.

Ден повестка хьалхарча пунктах лаьца къамаьл дедош лу КПСС ЦК Генеральни секретара депутата **М. С. Горбачевна.**

Депутата М. С. ГОРБАЧЕВА къамаьл

Новкъостий депутаташ!

КПСС ЦК-аси СССР Лакхехьарча Совета Президиумои тIадиллараг1а шо хьажийта предложени лу аз новкъост Рыжков Н. И. СССР Министрий Совета Председателалла хьожаве, цу дешах лаьца 1985 шера 27 сентябре тIанийца СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ чIоагI а деш.

Николай Иванович Рыжкова ше хьахьекхав боккха организаторски кхетам болаш, производственни, боахама, партийни балха йIаьхий опыт йолаш вола саг санна. МоллагIа участкаш — «Уралмаша» генеральни директор, СССР еза - йоккхачеи транспортнии машиностроене министра хьалхара заместитель, СССР Госплана председатела хьалхара заместитель, КПСС ЦК секретарь — парте цунга дIаелча, цу ерригача посташ тIа ший берригa низ, знанеш дIателаш болх баьб, ше ца кховеши творчески болх баьб Н. И. Рыжкова.

ХIанз тийша СССР Министрий Совета Председатела пост цунга дIаеннача хана, Николай Ивановича хьинаре дIаболабаьб болх. Политбюро а правительство а хьажийта массехк лоархIаме предложени еннай халкъа боахама лу доал тоадар духьа. Цу тайппара, лаьца лостам нийса ба. ХIанз лоархIаме да, КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) цул тIехьагIарчеи Пленумаша белгалбаьча, парте Программа кердача редакце а пятилеткеи йIаьхагIча перспективеи мохк экономически социальнии дегIабоалабара Керттерча лостамий а проекташ санна долча лоархIамегIафча документашка хьахьекхача наькъагIа тIагIертта дIахьалхашкахьа ахар.

Коммунистически парте политике, фокусе санна, чулоац вай халкъа хьашташи лоIами, вай Даьхен экономически оборонни низ чIоагIагIа хилар, советски саг кхы а дикагIа вахилгеи болх беш хулгеи дезаш йола цун уйла.

Фу дар доглоахаш да вай, из теркал а деш, Советски Союза правительства?

Эггара хьалхардар из да мохк социально - экономически дегIабоалабелга сихдара, халкъа боахама интенсификаци яреи цун эффективность лакхъяреи керттера рычаг хиларах тарра Iилма - технически прогресс йоаржаяра тIаберзабаь парте белгалбаь никъ кхы а хьинарегIа чакхбахар. ХIаьта из ба а ба вай партеи пачхаьалкхенои эггара чIоагIагIа лерхIаш дар ма хиллара халкъа хьал-таро дIахо айелга Iалашдарга бода керттера никъ.

Правительства тIатеIIа болх бе безаш дола шоллагIдар — из да планировани эргаьккха тоаяр, халкъа боахам боаррамагIеи комплексни дегIаухилга Iалашдар, вай финансови система чIоагIъяр. Из фу яхилга да аьлча, из да, Министрий Совето, боахама механизма ерррига участкаш ший бIаргловхама кIал а лоаттаеш, эггара хьалхарча аргIанара уйла лоархIамегIеи ерригача экономикана юкъареи йолча проблемашта тIаахийтар, бе-бе отраслеш вIашагIъювзалуча, ховш ма дарра, вай дIахо дегIаахара доккхагIдола кхоачамаш доахкача метте, вIаши бувзам бола гIулакхаш леладелга Iалашдар.

Правительства уйла тIаерзае езаш дола кхоалагIдар — из да пачхаьалкхен управлене система эргаьккха тоаяр, хIаьта из СССР Министрий Советах долча Закона тIа цун декхарашта юкъе керттерчарех йолча моттиге оттадаьд. Цудухьа укхаза къаьстта лоархIаме да централизованни планировани чIоагIъяр, кулгалдара экономически методаш юкъекхахьар санна, иштта объединеней, предприятей, моттигерча органий инициатива шерра дегIакхувлар а, уж дукхагIа шоай лоIаме хилийтар а, цар бехктоккхам лакхбара а, йоагI - йоагIача отраслей балхагарча хьалан обществана эшараш кхоачашдараи хьалхара министрашкареи ведомствай кулгалхошкареи доагIар чIоагIагIа хьадехар.

Юххера а, правительства эггара хьалхарча даькъера йоакхо е езаш дола хIамаш хила а хиниад. хIанз а да мехка кхерамзлеи оборонни низи Iалашбар, лаьттан тIарча машара духьа хьинаре арахьара политически гIулакхаш леладар, социализма мехкашцара социалистически экономически интеграци, вежарашха дола доттагIали массе оагIорахьара цхьана леладу гIулакхаши дегIакхувлар а кIоаргдар а.

Лоацца аьлча, новкъостий депутаташ, мохк экономически социальнии дегIабоалабара парте чуреи арахьареи политика лерргIа чакхъяхара правительства хьинаре гIулакхаш леладарга доглоахаш да вай.

СССР Министрий Совето ший болх вIаштIехьбаккхарах тийша ба, дукхача даькъе, республикански правительствашнара йолаенна моттигерча Советий исполкомашка кхаччалца йолча управлене ерригача органий гIулакхий чулоацами ритми. Цудухьа союзни правительства балха стиль тIанийца решенеш кхоачашъеча анализ кIоаргъярца, гIулакхаш хьаьддан доагIар дизза хьадехаши, лерргIа леладеш хиларца, халкъа хьаштий, къахьегамхошта эшараш кхоачашдара йоакхо ярца шийгара масал гойташ хила еза. Правительства гIулакхий керттера маIан духхьал цунах лаьрхIад Совнаркома Хьалхарча председатела Владимир Ильич Ленина.

Министрий Совето, цун Председатела шоай балха боарам кхы а лакхагIа айбара, из болх бокъонца Советски Союза Коммунистически парте хьадехарашка хьежжа хилийтара долла хIама дергдолгах дог тийша хилара массадола бахьанаш вай да мотташ ва со. (**ТIовраш тох**).

Депутаташа массава раьза а волаш СССР Лакхехьарча Совета соцам тIаэц новкъост Н. И. Рыжков СССР Министрий Совета Председателалла хьожавара хьакъехьа, цу дешах дола 1985 шера 27 сентябрера СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ чIоагI а даь.

Иштта тIаэц новкъост Н. А. Тихонов могаш воацаш хиларах пенсе тIа водаш хиларца дувзаденна цо дехарагIа СССР Министрий Совета Председатела декхарех мукъавалийтара хьакъехьара СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ чIоагIдарах бола соцам а.

Цул тIехьагIа къамаьл дир СССР Министрий Совета Председатела депутата **Н. И. Рыжкова.**

Депутата Н. И. РЫЖКОВА къамаьл

Хьамсара новкъостий депутаташ!

Мукъа ба сона селлара боккха тешам сох боларах КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета дег тIара баркал ала. Шун сайх тешам болар, эггара хьалха, СССР Министрий Совета хьалхашка латта декхараш кхоачашлара хьалхара боккха бехктоккхам санна лоархIаш тIаэц аз.

ДIахо цо бергболча балха Iалаьмате боккхача лоархIаме да мохк социально-экономически дегIабоалабелга сихдара, советски общество кердача дикача хьал тIа яккхара тIаберзабаь парте стратегически никъ чакхбахара правительства де дезача гIулакхий лостамий хьакъехьа КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Горбачев Михаил Сергеевича укхаза дийцараш.

КПСС ЦК апрельски октябрьскии (1985 ш.) Пленумаша кийчбаь из никъ марксизма-ленинизма чIоагIача лардах ког - гIортолга еш ба, цо биззача боараме теркалъю мохк дегIабара хIанзарча этапа башхалонаши дунен халкъашта юкъера цун хьали. Массе оагIорахьара дегIабоалабаьб из парте Программа кердача редакце проекта тIа, боккъонца боашхаш хьахьекхаб хьатIайоагIача пятилеткеи 2000 шерага кхаччалца йолча юкъаи СССР экономически социальнии дегIайоалаяра Керттерча лостамий проекта тIа. Цу наькъо вайга йиш хулийт Iилма - технически прогресс сихъяра, общественни производства эффективность лакхъяра ларда тIа мехка экономически потенциал ондаяха, халкъа хьал - таро дIахо лаккъелга Iалашде. вай Даьхен кхерамзле тешшаме лорае.

Вай халкъ тIадодача сийлахьча лерхIараша мехка массе меттерча корта болаш долча хьало общественни хьинар чIоагIгIа айдаьд. Из хьахьокх КПСС-о ший XXVII съезде хьош дола программни документаш дерригача халкъо дувцара беррига леламо а.

Парте кийчбаьи халкъо дег тIара хьаллаьцан бола никъ лоарзагIа ца боалийташ чакхбахар ший керттера декхар лоархI Советски правительства. Цу гIулакха правительства, ерригача пачхаьалкхен аппарато тIатеIIа болх банза, халкъа боахам дегIабоалабеча гIулакхаш хаьддаи доагIар хьадехаши леладанза, хадданза керда наькъаш, новаторски решенеш леханза яргъяц.

(**ДIахододар 3-ча оагIо тIа**).

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос, КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост М. С. Горбачев, США президентаца Р. Рейганца Женеве вIашагIкхетара итогашка ший заседане хьажа а хьежа, бизза могабир М. С. Горбачева баь болх, переговораш яра вIаштIехьбаьнна барт а цхьана яь Заявлени а.

Белгалдаьккхар, Женеве вIашагIкхетар дунен халкъашта юкъерча вахара йоккхагIйола политически событи а хинна дIаэтта хилар. ВIашагIкхетара принципиальни лоархIаме итог хилар СССР-еи США-и кулгалхоша цхьана оттадаьча документа тIа хьакхайкадаьчох: ядерни тIом хьоабе йиш йолаш бац. Цар белгалбаьккхаб СССР-аи США-неи юкъе цхьакха тайпа тIом— ядерни а е кхыбар а — ца хилийтара лоархIам, декхар тIанийцад тIема совле яккха ца гIерта. Цу гIулакха Женеве хиннача переговорий итогий низ кхоачаргба хIанзарча дунеп халкъашта юкъерча отношенешка политически психологически климат хувцара, уж унахцIена яра дика воздействи е. ядерни тIом хилара кхерам кIезигбе. ВIашагIкхетаро юхьиг дIайолаяьй советско-американски а вешта, дерригача дунен тIара а отношенеш дикагIча оагIорахьа хувцилга вIаштIехьдаккхар духьа яьча диалога.

Белгалдаьккхад, вIашагIкхетара итогаша КПСС-еи Советски пачхаьалкхенои укх тIеххьарча хана дунен халкъашта юкъерча кхерамзлен бIарзагIа дола дешаш къестадара — тIема кхерам лохбара, дунен халкъашта юкъерча отношенешка дунеп арене дикагIча оагIорахьа радикальни гола тохара тIаерзаяь чакхйоаха инициативаши гIулакхаши нийса хилар цIаьхка а дог тешадеш бакъдаьлга.

Политбюрос хьакхайкадаьд, советско-американски отношенешка керттеръяр космоса милитаризаци ца яйтареи ядерни герзаш шоай органически бувзамца кIезигдареи проблема ядро а йолаш йола кхерамзлен сфера хургйолга. ВIашагIкхетарах хьахиннарех пайда эца беза 1985 шера 8 январе цхьана яьчеи пачхаьалкхенашта керте латтараша хIанз бакъъяьчеи советско-американски Заявлене ларда тIа ядернии космически герзех лаьца еш йола переговораш сихъяра.

Шинна а оагIон предложенеш вIаши гаргайолхаш а нагахьа санна ударни космически герзаш кийчделга дехке, ядерни герзаш радикально кIезигдара тIаерзаяь вIаши мегаш йола решенеш лаха таро луш а я. Цунца цхьана, переговораш дIахо еш хилара факт ше сихдаь герзаш хьалара йола бехказлои лордуви хила йиш яц. Сихлаь хьалеш дола герзаш космосе ца кхачийтареи Лаьттан тIа уж юхакъовлареи ларда тIа ядерни кхерам дIабаккхар — кардинальни декхар. Из къоастаде дезаш хиларо дIадех бехктоккхаме никъ лоацилга, ерригача пачхаьалкхенийн машар безача общественно-политически низийн оагIонгахьара дIахо къахьегилгеи дакъа лоацилгеи.

Женевски вIашагIкхетара йIаьххача ханара лоархIам хаьддача гIулакхех бIаргагургба, шаккхе а оагIув Женеве цхьана тIанийцача Заявлене ларда тIа шоай гIулакхаш леладе кийча хиларах тийша ба. Советски Союзо ший оагIонгахьара динза дарг мел доацар дергда из декхар кхоачашдара, хIаьта иззаморг США администраце а дарга хьежаш я из.

Ший арахьарча политике КПСС-о дIахо йодача хана а лоарзагIа ца йоалаш теркалдергда ший наькъагIа даха, шийн доттагIийи цхьоагIонхойн ше харжа суверенни бокъо йолаш хIара халкъ хилар. Политика нийсеи эффективнии хилар белгалдоал хIанзарча дунен реальносташ, цун дукха оагIош. Iалаьмате дукхачеи тайп-тайпарчеи пачхаьалкхений бебе, дукхаза а вIаши духьалдувлаш дола хьашташ долаш долга теркалде, къовсаме йола дунен халкъашта юкъера проблемаш къоастаелга керттера де лерхIар — ядерни тIом ца хилийтар вIаштIехьдаккхара наькъагIа дахийта харца. КПСС-о бокъонца иштта лела а ду ший гIулакхаш.

Политбюрос хьакхайкадаьд, герзаш радикально кIезигделга, цу ларда тIа советско-американски отношенеш лертIайоахилгеи унахцIена елгеи, дунен тIом хилара кхерам дIабоаккхилга вIаштIехьдоаккхаш хьега къалаьгIдалийта мегаргдоацаш ше лоархIилга. Цу гIулакха юкъе лоархIаме дакъа даца дезаш ба СССР-аи США-неи юкъера, цу даькъе пачхаьалкхенашта керте латтараш юкъера а, диалог дIахо а лелаяреи кIоаргъяреи хьакъехьа Женеве вIаштIехьбаьнна барт.

СССР-и США-и конфронтацега югаш йола вIашлухьаленаш, хIаьта царна юкъе тIом оттанза баргбоацаш йола вIашдухьаленаш вIаллагIа а, йоацаш я. Царна юкъе увтташ йола проблемаш къоасталургъяц цхьатаррарча нийсхони цхьатаррарча кхерамзлени принцип йизза кхоачашъеш, кхоалагIча мехкий хьашташта зе ца деш хилча мара. СССР-аи США-неи юкъерча шин оагIорахьарча отношеней практически дешаш шинна а оагIонна гIойле йолчеи чурча гIулакхашта вIаши юкъе ца гIертареи ларда тIа къестаде деза.

Ядерни бIаьшере бе-бе социальни строяш йола пачхаьалкхенаш машаре яхара кхетамегIа а йолаш альтернатива я а яц, е хила йиш а яц. Харцде йиш йоацаш долча цу бакъдолчо белгал а йоах, белгалйоахарг а я дерригача мехкашцара, цу даькъе Америка ВIашагIкхийттача Штаташцара а, Советски Союза отношенеш.

КПСС ЦК Политбюрос раьза хинна белгалдаьккхад, 1985 шера 21 ноябре Праге Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача пачхаьалкхений эггара лакхера кулгалхой вIашагIкхийттача метте М. С. Горбачева Женеве баьча балха социалистически содружества мехкий цхьана йола машар беза позицеш. 1985 ш. октябре Софие хиннача Политически консультативни комитета Совещане тIанийца арахьара политически программа чакхъяхара юкъе лаьца Iалаьмате доккха дакъа санна лоархIаш мах баь хилар.

Принципиальни лоархIам болаш да вIашагIкхетаре дакъа лаьцараша бакъдаь европейскии дунени гIулакхашка дикагIча оагIорахьа гола тохийтара дIахо а шоай де йиш йолаш мел дола хIама де шоаш кийча болга бакълар, цар хьакхайкадаь вежарашха долча мехкий цхьоагIон кхотадалари, цар классови солидарность а цхьана леладеча гIулакхий массе а сфере вIаши дага а дувлаш бувзамаш лоаттаде а лаьрхIа шоаш хилар.

1986 ШЕРА СССР ЭКОНОМИЧЕСКИ СОЦИАЛЬНИИ ДЕГIАЙОАЛАЯРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНЕИ 1985 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРЕИ ХЬАКЪЕХЬА

СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела, СССР Госплана председатела депутата Н. В. ТАЛЫЗИНА доклад

СССР Лакхехьарча Совета сесси чакхйоал Советски Союза Коммунистически парте XXVII съезда хьинаре кийчо еш латтача лоархIамеча хана.

Парте а мехка а массанахьа белгалдоах политически къахьегамеи хьинар айденна хилар, тIагIертта беш латт карара пятилетка чакхйоала тIеххьара шу толаме чакхдаккхара, КПСС ЦК апрельски октябрьски (1985 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъяра тIаберзабаь болх. Вай обществе хулаш дола дика хувцамаш аихха дувз советски халкъо Коммунистически партеца, Центральни Комитетои цун Политбюрои бeча балхаца.

Нахалъяьха КПСС Программа кердача редакцеи КПСС Устава де могадеча хувцамийн проекташ, 1986—1990 шерашкеи 2000 шу хьатIакхаччалца йолча юкъаи СССР экономически социальнии дегIаахара Керттерча лостамий проект йизза хьаллоац вай халкъо.

ЧIоагIа могаеш я КПСС дунен халкъашта юкъера политика, вай машара инициативаш, тIема кхерам тIерабаккхара, кхохкам мелбара деча гIулакхий ерригa комплекс. Вай принципиальни лини, Советски Союз дунен халкъашта юкъера лоаттам тоабе гIерташ хилар къаьгга хьагойташ дола хIама хилар эггара лакхерча боараме советско - американски вIашагIкхетарах.

КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева Женеве лерргIа чакхъяьха Лаьтта сихдаь герз хьалар юхаозараи космосе из ца далийтараи тIаерзаяь йола вай пачхаьалкхен машара тIехьарча арахьарча политика курс цхьанне санна массане хьаллоац советски халкъо, кхета а ю, къоабал а ю дунен общественноста шеррача гIозараша.

СССР Министрий Совето шо хьажийта лаьрхIа йола 1986 шера СССР экономически социальнии дегIаахара пачхаьалкхен план СССР министерстваша, ведомстваша, союзни республикай Министрий Советаша дакъа а лоацаш, парте программии установкашка, цун мохк социально - экономически дегIаахар сихдареи советски халкъа вахара хьал лакхдареи стратегически курсага хьежжа оттаяь я.

Деш да хила эшшача боараме оборона тарс лоатаяра дола гIулакхаш.

Плана проектага хьежай КПСС ЦК Политбюро. Белгалдаьккхад, 1986 шера планови хьокхамаш шоай принципиальни лостамашка диллача КПСС ЦК октябрьски (1985 ш.) Пленумо могаьяча КПСС Программа кердача редакцеи 1986—1990 шерашка а 2000 шу хьатIакхаччалца йолча юкъа а СССР экономически социальнии дегIаахара Керттерча лостамийн проекташа дIадехарашка хьежжа хилар.

Цул тIехьагIа докладчика лоацца дийцар 1985 шера план кхоачашъяра керттерча итогех.

Цо дагадохийтар, карара шу халкъа боахама аьттув боацача хьалашка доладенна ца хилар. Из аьттув болаш хиланзар промышленни производство 2 процент мара лакх ца синачa хьалхарча квартала планови задаш кхоачашъяра.

Халкъа боахама дерригача доакъой болх тоабара тIадерзадаь КПСС ЦК а правительства а гIулакхаш дар, партийни, советски, боахама органаша моттигашка боккха организаторски болх бар. КПСС XXVII съезда яха ма йоагIара накъаяхара социалистически яхь йоаржальча производственни коллективаш къахьегама хьинар чIоагIа айдалар бахьан долаш хьал тоаделар. хIаьта экономика дегIаахара темпаш дикка лакхъелар. 4,2 процент лакхъелар шоллагIча квартале промышленни производство, кхоалагIча квартале — 5 процент, лакха я темп йиъλагIча квартале а. Цо йиш хулийт 1985 шера пачхьалкхен план кIийлен тIарча хьокхамашка диллача кхоачашъергья ала. Экономически а социальни а дегIаахара дерригача лостамашка дIахьалхашкахьа гIоргба мохк.

1984 шераца нийсйича плана лерхIаш хиннача бесса 3,5 процент тIакхийттай къаман доход, промышленни производства боарам — 3,9 процент. Лакхлургда абсолютно тIадетталу арахеца Iаьржача металлий прокат, болата турбаш, боаккха кIор, промышленни продукце кхыдола лоархIаме тайпаш. Белгалдаккха деза, газ яккхара план тIеххкхоачашъяьча газови промышленноста балхахоша лаьца дакъа доккха хилар.

Юрта боахама валови продукци тIакхетаргья 1983 шера хинача маьхашца нийсдича 2,1 миллиард сом. 1984 шераца нийсдича тIакхетаргда ийду доахани оалхазараши, шура а фуаш а, арахеца кхачан, дулхеи шурийи, чкъаьрий продукци. Цо йиш хилийтай баха нах кхачан продукташца Iалашбелга тоаде.

Болх тешамегIа бе йолаеннай транспорт. Машинаькъахоша тIерадаьккхад кира кхахьара даькъера шоашта тIадиса хинна декхар, хIаьта хIанз шера плана графиках а болх.

Цхьадола толамаш даьхад карарча шера производства эффективность лакхъеча. Общественни къахьегама овсарле 3,7 процент лакхъеннай, из планага хьежжа да. Iалашду материальни, бийдала, доагора энергетически ресурсаш дикка кхоелга. Тоалуш йоагIа арахецача продукце дикал.

ДIадахача шерашка а санна кхоачашъеш латт 1985 шера социально - культурнии производственнии гIишлош хьалъяра программа. Пачхьалкхен капитальни вложеней чотах болх бе йолаяла езаш я 142 миллиард совгIа сома маьха кIийлен тIара фондаш, е дIадахача шерачул 6 процент дукхагIа. Шера хьалъергья 200 гаргга промышленни предприяти.

Доклада тIа белгалдоахар, промышленноста дукхача доакъой массехк йоккхача предприяте, доккхий низалаш болх бе долалургхилар. 1985 шу чакхдоалаш 1640 километр, е БАМ трассах ах, дилла эксплуатаци яра дIаенна хургья.

Карарча шера Iалашду халкъа материальни таро, цун вахара культурно - бытовой хьалаш дIахо тоадар.

Лакхлу бахача наьха реальни доходаш. Лакхлургба къахьегамах тела мах.

Плана заданел тIехйолча темпашца дегIаух потреблене общественни фондера дIатедараш льготаши. ДIахо дегIаденад наха чубахен коммунальнии гIишлош яр, халкъа образовании унахцIено лорайри.

1985 шера экономика дегIаахара итогаш бIарчча хьайийцача уж дика хилар белгалдоахаш ала позгIаш да, керттерча даькъе интенсивни методех боахам лелабарга геттара шортига доалаш хилари, хIаьта иштта дукхача доакъошка организаторски балха боарам хила ма беззара ца хилари бахьан долаш къаьст-къаьстача хьокхамашта плана заданеш кхоачашъергйоацаш хилар.

Къаьст - къаьстача министерствашка Iалашдаьдац къахьегама овсарле лакхъяра, доагора - энергетически ресурсаш, металл, хьу, бийдал кхояра, хIаьта иштта керда техникеи хьалха латта технологии юкъейоалаяра заданеш кхоачашъелга. Еррига объединенеши предприятеши яц поставкашта дола договорни декхараш биззача боараме кхоачашдеш.

ТIеххьарча хана, аьлар докладчика, тIанийцай гIишлошъеча организацей болх тоабарах йола массехк решени, царна цIенхаштта гIо ду. Цхьабакъда, укх шера а лоархIабац гIишлонхой кIийлен тIара фондаши производственни низалаши болх бе доладалийтара планах.

Дукхача союзни республикашка кхоачашъяц товарооборота план. гIехьабусаш моттигаш я цхьадолча кхыча хьокхамашта а. СССР Министерствай, ведомствай кулгалхоша, союзни республикай Министрий Советаша цIенхаштта выводаш е еза цу кхоачамбоацарий даькъе, 1986 шера план бокъонца кхоачашъелга вIаштIехьдаккхара тIадерзадаь гIулакхаш а деш.

КПСС ЦК апрельски октябрьскии (1985 ш.) Пленумашка, парте Центральни Комитете хиннача Iилма-технически прогресс сихъяра дешашта хиннача июньски совещане белгалдаьд Iалаьмате боккха политически а экономически а лоархIам бола декхараш — Iилман техникаи даькъе дикалга диллача кердача лагIа тIа довлга, халкъа боахам кхы а лакхагIча организационно - экономически боарам тIа боаккхаш айбелга. Социально - экономически прогресс сихъярца дувзаденна дола керттердар лерхI парте советски наьха вахара хьал ца соццаш лакхдар.

ДIахьекхад хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара дола хаьдда наькъаш — общественни производства эффективность лакхъяра гIулакх тIагIертта меттахьахьоадар, планированенеи управленении, структурнии инвестиционнии политикана хувцамаш делга чакхдаккхар.

Уж программии установкаш бокъонца юкъеяхай 1986—1990 шерашкеи 2000 шерага кхаччалца йолча юкъаи СССР экономически социальнии дегIаахара Керттерча лостамий проектана.

Керттерча лостамий проекта лоархIамегIара лакъа лоархIаш йолча 1986 шера плано дIайолаю мохк социально - экономически дегIаахар сихделга кхоачашдара йолча стратеге юхьиг.

Из белгалйоалаш я халкъа боахам дегIаахара темпаш лакхъяларца, Iилман - технически прогресс сихъярца, экономика структура эргаьккха тоаярца. Принципиально лоархIаме гIулакх да 1986 шера дегIаахара темпаш сихъяр Iалашде дезилга кIезигагIа бийдала, доагора-энергетически, къахьегама ресурсаш тIа а еттайолийташ.

1986 шера экономически социальнии дегIаахара темпаш лакхъялара лоархIамегIарча хьокхамашка диллача уж лакхагIа да юкъера лаьрхIача карарча пятилетка хIара шера долчарел. дIахорча шерашка шийтталагIча пятилетка керттерча лостамий проекта тIа белгалъяьха заданеш кхоачашъяргa довлар Iалаш а ду.

Потребленеи накопленеи пайда эцаш йола къаман доход 3,8 процент дукхагIа хилийта лерхI планагIа. 1981—1985 шерашка юкъера лаьрхIача хIара шера тIакхеташ хиннар 3,2 процент мара ца хиннача. промышленни продукци тIакхетаргья 4,3 процент, тIакхеташ хиннар 3,7 процент мара ца хиннача, юрта боахаме тIакхетаргья 4,4 процент, юкъарча къахьегама овсарле лакхлургья 3,8 процент, промышленносте 4,1 процент, къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа лакхъергья къаман доход 97 процент.

ПланагIа лерхI лоархIамегIарча халкъа боахама пропорцешка хоадамболлаш дола хувцамаш де.

Къаман доходера накоплене дакъа а кIезиг дукха лакхлургда. Цо таро хулийтаргья, капитальни вложенеш дегIаахара темпаш сихъе, производственни аппарат сихагIа кердайоаккхилга Iалашде, дIахорча шерашка сихагIча темпашца экономически даькъе дегIаухилга хьаллацара эшаш йола лардаш хьае.

(**ДIахододар 2-ча оагIо тIа**).

1986 ШЕРА СССР ЭКОНОМИЧЕСКИ СОЦИАЛЬНИИ ДЕГIАЙОАЛАЯРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНЕИ 1985 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРЕИ ХЬАКЪЕХЬА

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Товарашцей промышленни услугашцей бахача наьха хьашташ дизза кхоачашдара «Б» группах йола продукци тIакхетаргья 4,9 процент, укх пятилетка хIара шера юкъера лаьрхIача тIакхеташ хиннар 3,8 процент мара йоацача. Из тIаьттаялара темпаш дукхагIча даькъе сихагIа дегIаухаргья «А» группечарел.

1986 шера планагIа Iилман технически прогресс сихъяра йине тIара дIа а доладенна чIоагIа йоакхо ергья Iилмей техникей дегIакхувлара.

Iилман техникан керттера лостамаш дегIакхувлара КПСС ЦК, СССР Министрий Совето тIайийцача соцамашка лаьрхIача бесса заданешка йизза учете лаьца а ресурсашца Iалашъяь а я заданеш. Халкъа боахаме боккха лоархIам бола, цу даькъе кердача исахален машиний оборудованей образецаш хьаяра, Iилман, техника, технологеи приоритетни, межотраслеви лостамех йола 150 задани юкъейоалаьй плана.

Еррига промышленность хьанийцача кердача тайпаех йола машинаш, оборудовани, прибораш, материалаш караерзаелга дуккха а дукхагIа хургда. Сихдергда къаенна продукци ара ца хецаш соцаелга.

Промышленносте производства технически боарам лакхбара ларда тIа де лерхI кхычахьа балха ваха йиш йолаш 880 эзар саг условно мукъавалийта — 22 процент дукхагIа 1985 шера мукъабовлийта лерхIарел, арахецача продукцега дIадодар лохдарах кходе лерхI 5 миллиарди 200 миллиони сом. Iилмага дIадохийташ дар дукхагIа хулаш да 5,5 процент.

Производство эргаяккхар а модернизаци яр а сихдара халкъа боахама дерригача доакъошка, цун эффективность лакхъяра лардаш а а экономика айяра темпаш дегIакхувлар а хиларах тарра 1986 шера тишъенна керттера производственни фондаш 1,7-зза дукхагIа юкъера дIаяха лаьрхIад укх пятилетка хIара шера юкъера лаьрхIача дIаяьхарел.

Плана тIа боккха лоархIам беш да производствана интенсификаци яри ресурсаш кхоари. Ресурсаш кхоеш йолча прогрессивни технологех а дукхагIа пайда ийбергба. ДIахо а производство дегIайоалаяра даькъе ресурсни Iалашо яра йола керттера источник а хинна дIаэттад кхом бар. Дикка шерлургда цкъа пайда ийца ресурсаш производствана юкъеувзилга.

Союзни республикай министерствашта, Министрий Советашта оттаяьй Iалаьмате йоккхий заданеш доадечуп нормаш кIезигъяран ресурсаш кхояран тIехьа. Йизза уж заданеш кхоачашъяр да плана сбалансировании хулийталга Iалашдаран халкъа боахама доакъой болх боеггIача боарамагIа дIабахийтаран долча керттерча хьалех цаI.

Производства эффективность лакхъяран интенсификаци яран боахамий органиий балха тIа цIенхашттара эргалонаш хилийта езаш хиларо дIадёх из деррига а.

Вай экономика промышленноста керттерча доакъошка 1986 шера планагIа лаьрхIад доакъошта болча пайдана цIенхашттара структурни толамаш даха, Iилман-технически прогресс елгеи производства эффективность лакхъелгеи Iалаш а дергдолаш. Доалдара кердача хьалашка болх беш йола министерствашш дикка шерьергья. Промышленни продукце юкъарча боарамех ах совгIа бар цар луш хургба. Цо новкъостал дергда 1986 шера план кхоачашъе, къахьегама коллективай балхах хьахулаш дар дикагIа хилийта, производства эффективности продукце дикали лакхъе.

Промышленносте, аьлар дIахо докладика, хьалхарча даькъе къоастаде дезаш дар да машинашъяр. Из дакъа хьалха а сихача темпашца дегIанхал. ХIаьта хIанз машинашъяр боккха лоархIам болаш да. Цудухьа 1986 шера плана тIа цун къаьстта чIоагIа йоакхо ю.

Халкъа боахама дерригадоакъош кердача техникаца Iалашдара даькъе машинашъяр боккха лоархIам болаш хилар ларде а лувцаш, укх шера август бетта КПСС ЦК, СССР Министрий Совето тIайийцар «Овлангара денз технически боарам, машинашъеча продукце дикал лакхъяра, шийтталагIча пятилетке а 2000 шерага кхаччалца йолча юкъа а Iилман-технически прогресса лардаш хиларах тарра машинашъяр дегIадоаладара де дезарех» бола соцам.

Цу даькъе продукце боарам 1986 шера лакхлургба 6,6 процент. Машинашъеча министерствашка еррига арахецача продукцех дикала лакхерча категорех яр хургья 44,6 процент, духхьашха арахецача е кхаь шерага кхаччалца арахецача продукце лакъа кхоачаргда 31,3 процентага. ДукхагIа арахецаргья кердача тайпаех йола машинаш оборудовании, лохлургья царга дIайолха материалаши энергии.

Iилманеи техиканеи хIанз карагIдаьннарий ларда тIа хьалхарча порядке машинашъеча, иштта халкъа боахама дерригадоакъош кердача техникаца Iалашъе таро хулийташ йола станокаш, прибораш, вычислительни техника средстваш хьаелга сихагIа дегIакхувларгда.

ДукхагIа арахецаргья тайп-тайпарча моттигашка пайда эца йиш йола производственни модулеш, автоматизировании системаш, промышленни роботаш, кхыйола хIанзара техника. Еррига арахецача металл хедадеча станокех 12 процент яраш числови программни управлени йола станокаш хургья. Микропроцессарийни персональни ЭВМ-и ларда тIа вычислительни комплексаш хьаяр 1,8-зза дукхагIа хургда, периферийни оборудовани хьаяр — 13,6 процент, хIаьта массе а тайпа йолча технологически оборудованена йола программни управлени яра лаьрхIа устройстваш — 15,7 процент.

1986 шера арахеца йолаергья 70 совгIа тайпара йола керден модернизированни юртбоахама машинаш. Дукха хIама ца эпшаш 1,4-зза дукхагIа арахецаргья интенсивни технологи юкъейоалаяра машинаши механизмаши, энергонасыщенни тракторашца болх бара яраш — 14 процент. Хьайбай боахаме доакъар кийчдара йола техника хьаяр сихкача темпашца дегIаухаргда.

Кхачан, дулха, шурий, чкъаьрий промышленноста йола оборудовани 6,5 процент дукхагIа арахецаргья, торговлеи юкъарча кхачани предприятешка — 8,7 процент дукхагIа.

СибарегIени Гаьнарча Къулбаседени районашка мехкдаьттагазови комплекса районашта лаьрхIа блочно-комплектно хьисапе кийчъяь оборудовани хьаяри поставка яри дукхагIа хулийтаргда. Мехкдаьттапромыслови буровой, геологоразведочни оборудовани арахецилга дукхагIа хургда 5,3 процент. Цу оборудоване технически боарам айбара тIадерзадаь а балхаш дергда.

Лакха эффективность йола гIишлошъю машинаши механизмаши, мухь тIаботта, тIера Iобоаха, из айбеш дIа-юха нийсбу транспортни оборудовани хьаелга дукхагIа дегIакхувларгда. ГIишлошъечеи ремонтнии балхашта механизаци еча эша сменни оборудований инструменти дукхагIа арахецилга а тайп-тайпара хулга а Iалашдергда.

Экономика дегIайоалаелга сихдара белгалдаьккхар юкъарчал доаццаш дувзаденна да конструкционни материалаш, химически продукци, хьунеи хьунах хIамаш ечеи промышленноста изделеш, гIишлон материалаш хьаяра еннача заданешца.

Конструкционни материалий комплекса доакъошка керттера низ тIаухийтаргба продукце дикал тоаяра. Уж материалаш хьаелга 1985 шераца нийсдича 1986 шера 6,5 процент алсамдоаккхаргда.

Н. В. Талызина хоадам боллаш дийцар халкъа боахама керттера доакъош, доагора-энергетически комплекс дегIайоалаярах.

ДIахо цо белгалдаьккхар, дукха ха йоацаш КПСС ЦК, СССР Министрий Совето боккха социальни лоархIам бола документ — халкъа эша товараш хьаду производствои гIулакхаш ду сфереи дегIайоалаяра комплексни программа чIоагIъь хилар. Халкъа эша товараш дукхагIа арахецарах, цар дикал тоаярах, наха лоаттаду дерригача тайпара гIулакхаш дегIакхувларах лерхI парте наьха хьал-таро кхы а лакхагIча боарам тIа йоаккхаш айяра динза даргдоацар санна. Цу программага хьежжа плана тIа белгалъяьхай промышленни министерствашта, союзни республикашта дIахо а дукхагIа товараш арахецаран бахача наха гIулакхаш лоаттадаран йола заданеш.

Агропромышленни комплекса доакъош дегIакхувлара планаш оттаеча хана Министрий Совето ларде ийцар СССР Кхачан программа заданеш. Еррига йоаккхаш йола юрта боахама продукци 220 млрд. сома маьха боарамга дIакхоачае лаьрхIад. АПК материально-технически база дIахо чIоагIъяра никъ леррагIа чакхбоаккхаргба. СССР Кхачан программага хьежжа белгалдаьхад материальни ресурсай лоархIамегIа дола тайпаш.

СССР Кхачан программа кхоачашъелга Iалашду доакъош дегIадоаладара, цу даькъе юрта боахама къахьегамхошта чубаха фусамаш хьаяра а хьожаде лерхI 58,7 млрд. сом капитальни вложенеш, из дуккха тIех хул 1985 шера хьожадачул.

Плана т'а лаьрхIад лаьттанцара йоала продукци чIоагIа алсамйоаккхилга къаьстта ялат, генараш, шекара свекла. 1985 шера июль бетта КПСС ЦК, СССР Министрий Совето тIайийцача соцамга хьежжа интенсивни технологегIа ялата культураш кхеяра лаьтташ шердергда 31,3 млн. гектарага дIакхоачаш, цо йиш хулийтаргья кхы тIа а 26 млн. тоннал кIезигагIа доацаш ялат даккха.

Мелиораци яра йIаьххача ханарча программа заданеш кхоачашъелга Iалашдергдолаш да, из деча хана къаьстта терко тIаухийтаргья хий дехкаши докъадаьи долча лаьттаех дикагIа пайда эцара. 1,3 млн. гектар хий дехкара кийчдаь лаьтташ эксплуатаце дIалала лерхI.

Доакъара база дIахо чIоагIъяреи доакъарий дикал лакхъяреи чотагIа дулх доаккхилга 17,3 млн. тоннага, шура йоаккхилга 100 млн. тоннага дIакхоачаде лерхI, цхьайтталагIча пятилетке юкъера лаьрхIача хIара шера йоаккхаш хиннчул дукхагIа хургья из. Хьайбай боахаме еррига тIакхеташ йола продукци совйоаккхилга практически Iалашде лерхI хьайбайн коатIарча оалхазарийн продуктивность лакхъяра чотагIа.

Юртбоахама продукце лоархIамегIа дола тайпаш дохкилга алсамдаргда, цо таро лургья мехка бахача наха кхачан продукташ дукхагIа лоаттае. ДукхагIа арахецаргья дулхеи шурийн продукташ, сомеи баьцадаарийни консерваш, шекар, генара даьтта, лакхерча сортах дола хьоар, крупаш, кхыдола кхачан товараш.

ДукхагIа кийчъергья ахфабрикаташ, кулинарни изделеш. Хьадоаххаше а гIорадаьча чкъаьрий продукци, дийнача чкъаьрий, чкъаьрий изделеш дукхагIа арахецаргья.

1986 шера плана тIа белгалъяьха заданеш кхоачашъе атта хургьяц. Долче, агропромышленни комплекса доалдеча органий декхар уж шеко йоацаш кхоачашъелга Iалашдарах лаьтта ца Iеш, продукци эшаяр кIезигделга, бийдал ший ханнахьа чакхйоаккхилга, из лерттIа доалдеш лелаелга Iалашдара динза даргдоацар дарах а латт.

1986 шера агропромышленни комплекс дегIаухилга чакхдоаккхаш хургда кулгалдара система эргайоаккхаш тоаеча хьалашка. ЦаI йола центральни орган — СССР Госагропром, хIаьта иштта моттигашка доал дара керда органаш хьаяро, шеко йоацаш, аьттув боалийтаргба юртбоахама продукци дукхагIа яккхара, кхачан продуктай дикал лакхъяра, уж бахача наха лоаттаелга тоадара.

Юрта хьаьй низ бола производственни потенциал. Йолаш я лакха квалификаци йола кадраш. СССР, союзни республикай Госагропрома эггара хьалхарча аргIанара декхар да юртбоахама, экономика еррига агропромышленни сектора ший доалахьа а долаш, дIадохийташ мел дар лакха пайда луш юхадерзалга Iалашдар.

Транспорт дегIайоалаярах ше дувцаш, докладчика белгалдаьккхар, 1986 шера лаьрхIа белгалбаьккха цун балха боарам халкъа боахама хьашташ дизза кхоачашдара дIадехарашка хьежжа хилар.

ШийтталагIча пятилетке экономика сихха дегIакхувлара кIийле хьаяран халкъа боахама дерригадоакъош, хьалхалаттача техникахи технологехи пайда а эцаш, технически эргадахаран 1986 шера дикка лакхдергда капитальни гIишлош хьалъелга. Производство структурни технически даькъе эргаяккхара парте оттадаьча декхараша дIадийхад капитальни вложенеш хьежаяра план оттаярга кхыча тайпара хьожилга. Халкъа боахам а Iилма-технически прогресс а чIоагIа дегIакхувлалга Iалашдеча доакъошта уж дукхагIа хьежаю.

Кердача тайпара боахам лелабарга ювла объединенеши предприятеши тIа-тIа дукхагIа хулаш хиларо экономически стимулировани яра цар фондаш а йоккхагIа хулийт. 1986 шерарча плано уж фондаш биззача боараме материальни . ресурсашца Iалашъю.

Социально дегIаахаран советски халкъа хьал-таро айяран 1986 шера плана тIа белгалъяьха заданеш, —йоах дIахо оратора,—мохк социально-экономически дегIаухилга сихдара керттера маIан халкъа хьал-таро хадданза лакхъярах, советски наьха вахар массе оагIорахьара тоадарах латт, аьнна КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума принципиальни установкагара хьайоагIаш я.

Экономика лакхъяра, цун эффективность айяра ларда тIа 1986 шера вахара материальни культурни боарам дIахо айбелга Iалашдергда.

Вахара боарам бIарчча чулоацаш бола хьокхам — бахача наьха хIара сага-сих лоархIаш йола реальни доходаш 2,5 процент лакхлургья, тIаккха уж дукхагIа хул карарча пятилетка шерашка юкъера лаьрхIача хIара шера дукхагIа хулаш хиннарел.

Къахьегамхой доходаш дукхагIа хулга Iалашду эггара хьалха къахьегама овсарле лакхъяра, индивидуальнии коллективнии балхах хьахиннараш тоадара ларда тIа.

ДIахо докладчика йийцар болхлойн гIулакхерча наьхеи цхьаццайолча категорей къахьегамах мах телга эргадаьккха тоадара, алапеш лакхдара, баха нах пенсешца Iалашбелгеи царна деш дола медицински гIулакхаши тоадара чакхъяха лаьрхIа централизованни мероприятеши кхыдола гIулакхаши.

Цо белгалдаьккхар, халкъа эша товараш хьаду производство сихагIа дегIакхувлар, гIулакхаш ду сфера шеръяр еррига министерствай, ведомствайи союзни республикай Министрий Советийн, халкъа депутатий еррига Советий юкъметтера декхар хилар. Корта бохабу малараш арахецилга кIезигдеча, тIехдаьккха малар меларца лоаттабу къовсам баьржача хьалашка къаьстта лоархIам болаш а да из.

1986 шера дIахояхьа лерхI чуIа цIеноши, коммунальни боахамеи социально-культурни учреждений объекташ хьалъяра программа. ДIадахача шерашка санна доацаш, хьалдеча цар гIирсашта лаккхача боараме финансировани еча юкъе социально-культурни мероприятейи чуIа цIеноши хьалдарен фондашкарча, централизовании йоацача кхыча источникашкарча средствашца дакъа лоацаргда объединенешеи предприятешеи. Фондех пайда эцара из лостам ма могга хьаллацанза баргбац.

Лакхерчеи юкъерча лаьрхIа йолчеи дешара заведенеша 21 миллион специалист кийчвергва. Школай реформа чакхйоаккхаш хиларца дувзаденна дукхагIа хул педагогически специальносташта кийчбеш бола специалисташ.

1986 шера плана тIа чакхъяха лаьрхIад гонахьарча Iалама средан хьал дIахо тоаделга Iалашдеш йола Iалам лораду мероприятеш. Цу гIулакхашка дIаяхийта лаьрхIад 2,5 миллиард гарггача сома паччахьалкхен капитальни вложенеш.

1986 шера плана заданеш тIаерзаяь я еррига союзни республикайи экономически районийи экономикаши культураши бIарччача халкъбоахама комплексе дIахо дегIайоалаяра, производительни низаш дикагIча тайпара дIанийсдара.

ДIахо ондаяккха лерхI мехка малхбоалехьарча районий экономически потенциал. ДоккхагIа хургда еррига Союзе мехкдаьтта, газ, кIор боаккхача цар лоаца дакъа.

Еррига союзни республикашкеи мехка экономически районашкеи дIахо дергда СССР Кхачан программа заданеш кхоачашъяра балхаш.

Из программа кхоачашъеча хIара денна тIахьожам лоаттабе беза союзни автономни республикай Министрий Советаша, халкъа депутатий моттигерча Советаша.

Вай экономика дегIайоалаеча лоархIаме моттиг лоац, белгалдаьккхар докладчика, арахьарча экономически бувзамаша. 1986 шерарча плана тIа лаьрхIад арахьара торговли оборот 1985 шераца нийсйича 5 процет йоккхагIа хулийтилга, белггаларча даькъе товарий экспортеи импортеи структура тоа а еш.

СЭВ-а членаш долча мехкий паччахьалкхенашта керте латтарий Экономически совещане решенешца хьалхале а лелаеш, СССР-ан СЭВ-а членаш долча мехкаштеи юкъе паччахьалкхен планашта хьатIайоагIача пятилетке координаци еча хана керда йоккхагIйола рубежаш белгалъяьй социалистически содружества мехкаша цхьана леладу экономически гIулакхаш дегIадоаладара даькъе.

Iилма-технически прогресса комплексни программа ларда тIа цхьана леладергда Iилман гIулакхаш. Шерлургья производства специализаци кооперации, шерра дегIаухаргья цхьана леладеча гIулакхий керда формаш.

Шерлургда дегIаухача мехкашцара вIаши гIойле йолаш дола бувзамаш. ДIахо а торгово-экономически бувзамаш леладергда дегIадаьхкача капиталистически мехкашца, эггара хьалха, вIаши гIойле йолча ларда тIа еш йола торгови обмен шеръе ловш даращца. Советски экономика таронаша йиш хулийт цу мехкашцара арахьара торгови оборот йоккхагIа е.

Ший къамаьл чакхдоалаш докладчика аьлар:

ШийтталагIча пятилетка хьалхарча шера план кхоачашъяр къаьстта лоархIам болаш хургда халкъа боахам интенсификаце, дIахорча шерашка экономика тешшаме тIехь-тIехьа дукхагIа дегIайоалаяра, социалистически производства эффективность лакхъяра наькъа тIа боаккхаш гола тохийтара.

1986 шера план СССР Лакхехьарча Совето чIоагIъяьчул тIехьагIа мехка дерригача боахама вахага закон хургла цунах, керттера а хиле дIаотт из кхоачашъелга вIаштIехьдаккхар.

КПСС ЦК октябрьски (1985 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева белгалдаьккхад: «Кийчъяь планаш мел чIоагIа дегаш ураоттадеш яле а. лаьрхIа мулаш доахалургдац хьинареча. чIоагIа овсареча къахьегамца мара».

1986 шера СССР экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен плана тIа оттадаь хьокхамаши заданеши йоккхий я. Уж кхоачашъяра чIоагIа къахьега, тIатеIIа болх бе безаргба партийни, советски, боахама органаша, профсоюзни организацеша, къахьегама коллективаша.

Социалистически яхь санна низ болча средствага гIолла оарцагIдаханза даргдац дерригa творчески низаш, сага фактор.

Управлени эргаьякха тоаяра беча балхах дIакъаста йиш йоаца дакъа — дисциплина, организованность, порядок чIоагIъяр. бехктохам лакхбар духьа лоаттабу къовсам. Из болх чIоагIбелга дIадех 1986 шера вайна хьалхашка латтача доккхийча декхараша.

Н. В. Талызина хьакхайкадир. СССР Лакхехьарча Совето 1986 шера СССР экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен план чIоагIъяран из толаме кхоачашъяран вай экономико керда доккхий толамаш дахара гIо дергдолгах ше дог тийша хилар. (ТIоараш тох).

Доклад лоацъяь кепатохаш я.

(ТАСС).

1986 ШЕРАРЧА СССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТЕИ 1984 ШЕРАРА СССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТ КХОАЧАШЪЯРЕИ ХЬАКЪЕХЬА

СССР финансай министра хьалхарча заместитела В. В. ДЕМЕНЦЕВА доклад

СССР Министрий Совето цIо хьажийтеи шута чIоагIъяйтеи хьачулу 1986 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет.

Е сесси дIайолаеннай вай парти КПСС XXVII съезда накъайодача хана. Съезда еча кийчоне лоархIаме белгало хилар КПСС ЦК октябрьски (1985 ш.) Пленумах. Ерригача партега, дерригача халкъага ювцийта араьккай парте Программа кердача редакце, КПСС Уставерча хувцамий, 1986—1990 шерашка а 2000 шерага кхаччалца йолча юкъагIа а СССР экономически социальнии дегIайоалаяра Керттерча лостамий проекташ. Iалаьмате боккха политически лоархIам болаш долча цу документашка бакъъяь я Iилма-технически прогресса ларда тIа социально - экономически дегIаухилга сихдара, цу тайппара советски общество кердача дикагIча хьал тIа яккхара шерра концепци.

Социально - экономически дегIаухилга сихдара, къахьегамхой, къахьегамеи политически хьинар чIоагIIа айдара партийни, советски, боахама органаша леррагIеи тIатеIIаи болх бар бахьан долаш 1985 шера керда толамаш даьхад экономически социальнии дегIаахара даькъе. ЛоархIаме да, промышленность динамичнегIа дегIаухаш, транспортеи халкъа боахама кхыча доакъойи болх тоалуш хилар. Шера промышленносто арахеца продукци 30 миллиард совгIча сома дукхагIа а хинна, 808 миллиард сомага дIакхоачаргья.

Лакхлуш да балха дикала хьокхамаш, пайда дикагIа эц къахьегама, материальни, финансови ресурсех. Общественни къахьегама овсарле лакхъяра чотах 3,7 миллион саг къахьегам кхобаьб. Общественни продукто дIалоаца материалаш кIезигъяьй, цо кходайтад дукха совгIа эшашагIа доацаш 3 миллиард сом. Халкъа боахам бIарчча хьайийцача баь пайда 170 миллиард гарггача сомага дIа а кхаьча, соахкарчул боккхагIа хургба.

Къаьстта уйла тIаахийтай агропромышленни комплекс дегIайоалаяра, Кхачан программа кхоачашъяра. Пятилетка шераш хьайийцача укх шера эггара лакхагIа хургья еррига юртбоахама продукце объем.

Общественни производствои цун эффективности лакхъяра ларда тIа Iалашдаьд бахача наьха хьал-таро дIахо айелга. Уж еррига мероприятеш миллионаш болча наьха хьаштех хьокхаеннай. Уж чакхъяхара паччахьалкхено 2,5 миллиард сом хьожадаьд.

ДIахо дегIаяьккхай бахача наха мах боацаш образовании медицински гIулакхаши, пенсеши пособеши телга Iалашдеш йола общественни потреблене фондаш. Цу фондий юкъара боарам 1985 шера 5,8 миллиард сома лакх а беина, 146,5 миллиард сомага кхоачаргба.

Карарча шера финансови программа кхоачашъелга тIадерзадаьдар боахамий чура кхоачамаш диззагIа оарцагIдахара, халкъа боахаме экономе режим чIоагIъяра. 1985 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъергья доходашта 100,5 процентии расходашта 99,7 процентя йолаш.

Цунца цхьана, дукххача предприятей а кхыметтел цхьаццайолча министерствай а вIаштIехьдаьннадац продукци цхьан боаррамагIа дукхагIа яхеи цун дикал лакхъеи.

1986 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кийчъяьй КПСС ЦК апрельски октябрьски (1985 ш.) Пленумий установкашка, халкъбоахамеи социальнии дешаех долча КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советеи соцамашка хьежжа.

1986 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет хьачулу доходашта 414,4 миллиард сом а расходашта 414,2 миллиард сом а долаш.

92 процент совгIа йола бюджета доходаш вIашагIкхет социалистически боахамгара хьачутелача ахчех.

Дикка боккхагIа хургба паччахьалкхен накопленеш хьаяра даькъера пайдан лоархIам.

Халкъа боахама финансировани елга Iалашду иштта объединенешеи предприятешеи дIаухийтача шоай ахчашца а банковски кредиташца а. Из а тIехьа лаьрхIача экономика дегIайоалаярга дIадохийта ахча 429,2 миллиард сомага дIакхоачаргда, вешта аьлча, укх шерарчул 18,8 миллиард сом дукхагIа хургда.

1986 шу, аьлар докладчика, хьатIадоагIача пхе шера социальни программа кхоачашъеш дола хьалхара шу хургда. СССР Паччахьалкхен бюджетера юкъарчал доаццаш цу гIулакхашка хьожаю еррига ассигнованей кхаь даькъах цхьа дакъа совгIа.

Бахача наьха вахара боарам айбара тIаерзаяь централизованни мероприятеш чакхъяхара хьожаду 3 миллиард сом. Халкъа боахама цхьаццадолча доакъошка къахьегаш болча болхлой къахьегамах телаш бола мах эргабаккха лерхI. ДIахо а чакхйоахаргья болхлой, гIулакхера нах, колхозхой пенсешцеи медицински гIулакхащеи дикагIа Iалашйбара, бераш долаш болча дезалашта паччахьалкхен новкъостал доккхагIа дара тIаерзаяь мероприятеш. Юкъарча дешареи профессиональнии школа болхлой къахьегамах тела мах дIахо а лакхбеи кхыйола мероприятеш чакхъяхеи лерхI.

Цул совгIа, дIахо а дIатекха лерхI бахача нахагахьалхагIа ехка хиннача паччахьалкхен чурча заемий мах.

1986 шера чуIа цIеноши хьалдарга бюджетереи кхыча источникашкареи дIадохийт 27 миллиард совгIа сом. Цо Iалашду, производственни гIирсаш хьалдара хьожадаь хиннача ахчах цхьа дакъа а луш хилар теркалдича, еррига чуIе моттиг 114 миллион квадратни метр хургйолаш дола цIеноши хьалдаь доахилгеи дукха совгIа - эшашагIа боацаш 10 миллион болча наьха чуIеча моттигий хьал тоаделгеи.

КПСС ЦК хиннача июньски совещане программии установкашка хьежжа плана тIеи бюджета тIеи оттадаьд Iилман тохкамий материально-технически база дIахо чIоагIъяра тIаерзаь мероприятеш чакхйоахилга.

Дунен халкъашта юкъера лоархIаме аспект йолаш я плани бюджети. Цар шерра таронаш хьаелл дунен аренс цхьана леладу экономически гIулакхаш дIахо шерра доаржадара, тешал ду къахьегам дунен халкъашта юкъе бекъача хьинаре дакъа даца, вIаши гIойле йолчеи цхьатаррарча бокъонийн ларда тIа еррига паччахьалкхенашца, цар социально-политически системаш мичча бесса яле а, торговли лелае чIоагIIа лаьрхIа Советски Союз хилара.

ТIехь - тIехьа дукхагIа а беркате а дегIаух вежарашха йолча социалистически паччахьалкхенашта юкъера арахьара экономически кхыдолен бувзамаш. Планои бюджетои хиланза яргйоаца ресурсаш хьожаю СССР-о вIаши гIойле йолча тайпара цхьана леладу дегIаухача мехкашцара гIулакхаш дIахо шердара.

1986 шера, аьлар докладчика, бюджетереи кхыча источникий чотахи 247 миллиард сом хьожаду промышленноста. Цу ахчанцара 183,9 миллиард сом хьожаду мехка керттера производственни фондаш шеръеши овлангара денз эргаьхе тоаеши, халкъа боахама дерригадоакъош кердагIча техникаца кийчдеш, Iилма-технически прогресс сихъеш йола еза-йоккха промышленность дегIайоалаяра.

Еза-йоккхача промышленностага дIадохийтача дерригача ахчах 30 процент доагора - энергетически комплексана хьожаду. Электроэнергетикага дIайохийта капитальни вложенеш 24 процент дукхагIа хургья, мехкдаьтта доахачунга йохийтараш — 31 процент, кIора промышленностага йохийтараш — 27 процент хIана хилац аьнна. СихагIа дегIакхувларгья металлурги, хими, кхыдола базови доакъош.

Халкъа эшача товарий производствои гIулакхаш ду сфереи дегIайоалаяра комплексни программага хьежжа 1986—2000 шерашка дIахо дукхагIа арахеца лерхI гIехдика потребительски товараш. «Б» группах йола промышленноста продукци сихагIча темпашца алсам а ювлаш, 4,9 процент дукхагIа хургья. Производство дегIайоалаяра 63,1 миллиард сом хьожаду министерстваштеи ведомстваштеи. Кхачан, яйгача, дулхеи шурийи промышленностага дIайохийта капитальни вложенеш 1,1—1,4 - зза дукхагIа хургья. Цул совгIа, еза йоккхача промышленноста министерства ший ресурсех цхьа дакъа культурно-бытовойи боахамеи гIулакхашта лаьрхIа товараш шерагIа арахецарга дохийтаргда.

1986 шера денз юкъейоалаю къахьегама коллективашта тIехдика продукци арахецарах экономически стимулировани еши морально къаенна техника халкъа боахама лоаттаяра хьалхара уж материальни бехктокхаме еши йола керда порядок.

Укх шера решени яьй Iилман болхлой, конструкторий, технологий къахьегамах мах телга лертIадаккхара хьакъехьа.

Iилма - технически прогресса темпаш сихъяра чакхдаха лаьрхIа гIулакхаш реальной хаьдан кхоачашхул халкъбоахамах бухсоцшаш хьахиннаращца. Цу фактора чотах 1986 шера Iалашде дезаш да алсамъяьннача къаман доходехи лакхъеннача общественни къахьегама овсарленахи тоъал доккха дакъа. Алхха промышленносте планагIа лаьрхIача тайпара производства технически боарам лакхбаро йиш хулийтаргья 880 эзар болхло мукъаваккха.

1986 шера хьадда заданеш оттаяьй бийдала, материалий, доагора - энергетически ресурсий лоархIамегIара тайпаш кходара.

1986 шерарча бюджета тIа задани оттаяьй 2 миллион сома оборотни средстваша боаха го сихбара.

Докладчика дIахо дийцар халкъа боахама лоархIамегIара доакъош дегIадоаладара наькъаш.

1986 шера транспорти бувзами дегIаахийта бюджетереи кхыча источникий чотахи хьожаду 30,7 миллиард сом.

Вай мехка боккха болх ба беш халкъа боахама ду доал эргадаккхара. 1986 шера денз кердача хьалашка болх бергба промышленни производствах ах совгIа шоашта доагIача даькъа кхоачаш йолча министерствашеи ведомствашеи, транспорта тоъал дукхача предприятеша, бувзамеи быта службаи ерригача предприятеша.

ЛоархIамеи бехктокхамеи декхараш тIадохк финансово - кредитни системана. Финансови органаши банкий учрежденеши декхарийла я ахча Iилма-технически прогресса лоархIамегIарча лостамашта тIадерзадара беш бола болх · чIоагIбе, халкъа боахаме экономе чIоагIа режим лоаттаяра, социалистически доалахье ший метте хилийтара лоаттабу тIахьожам ирбе.

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои решени тIайийцай агропромышленни комплексана ду доал эргадаьккха тоадара, ведомствашта дийкъа лоаттаделга дIадаккхара, агропромышленни производства еррига звеньяшта юкъера интеграци чIоагIъяра. Агропромышленни комплекс социально-экономически дегIайоалаярга еррига источникий чотах 149 миллиард сом, е карарча шераца нийсдича 10 миллиард сом хIана дац аьнна дукхагIа хьожаду.

Юрта боахам дегIабоалабеча эггара чIоагIагIа низ тIаухийтаргба отраслена интенсификаци яра дешаш практически къестадара, лаьтта леладареи хьайбаш леладареи интенсивни технологеш йоаржаеча материальни финансовии ресурсашта концентраци яра. Шеррача фронтах леладергда юрташкарча моттигашка дIахо социальни хувцамаш дара балхаш. Уж декхараш кхоачашдара юрта боахама предприятешта хьожаде лаьрхIад еррига источникий чотах 109,5 миллиард сом.

Хьалхашка оттадаьд РСФСР Нечерноземни область 1986 шера социально эргаяккхара темпаш сихъяра. Кхачан программа кхоачашъеча цу шеррача регионо лоаца дакъа совдаккхара декхар. Нечерноземье дегIайоалаяра хьожаду 9,5 миллиард сом.

Юрта экономика чIоагIъяра тIадерзадаь гIулакхаш леррагIа чакхдахар бахьан долаш, хьахиннай хIанз колхозаштеи совхозаштеи экономически стимулировани яра комплексни система. 24 миллиард сомага кхоачаргба 1986 шера цар бу пайда. Дукха хIама тIера ца доалаш беррига цига бусаргба из царна шоашта эшарашка дIабахийтара — производство шеръяран экономически стимулироване фондаш хьаяри.

Докладчика хоам бир, 1986 шера капитальни гIишлош хьалъяра темпаш дикка совйоалаш хиларах. Вложеней юкъара боарам 185,9 миллиард сомага кхоачаргба, цунах паччахьалкхен капиталовложенеша лоацаргда 164 миллиард сом. Из деш эггара чIоагIагIа теркам тIабохийт болх беш йола предприятеш дикагIа йолча техникаца Iалашъяран реконструкци яран. Капитальни вложеней принципиально лоархIаме лостам хила беза царна лоархIамегIарчеи болх бе йолаялийта езачеи халкъабоахама объекташка концентраци чIоагIъяр.

ГIишлош яра индустри дегIайоалаяра дIахеш 1986 шера еррига источникий чотах 20,4 миллиард сом.

Плана тIа а бюджета тIа а белгалдаь да хIара денна эшаш дола товараш дохкари бытови гIулакхаш дари дикка шерделга. ЛаьрхIа да торговлеи быта службаи предприятей материально-технически база дIахо шеръеи эргаьякха тоаеи. Торговли дегIайоалаяра хьожаду 7,4 миллиард сом. Розничии товарооборот лакхлургья 11,6 миллиард сом, из кхоачаргья 342 миллиард сомага. Бытовой гIулакхаш делга шердара хьожаду 1,3 миллиард сом.

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

1986 ШЕРАРЧА СССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТЕИ 1984 ШЕРАРА СССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТ КХОАЧАШЪЯРЕИ ХЬАКЪЕХЬА

(Йистедоалар. Доладур 2-ча оагIо тIа).

Советски мохк ба халкъа вахара хьал хадданза дегIаухаш йола, цун образованности культурен лакхлуш йола, духовни вахар дIаьхий дола общество. 1986 шера бюджетера 131,8 миллиард сом хьожаду социально - культурни гIулакхашта, вешта аьлча духхьала цхьан шера тIакхет цу ассигнованешта 7,8 миллиард сом.

ЛеррагIа совъювл юкъарча образованси профессиональнии школана еча реформа положенеши дIадехараши кхоачашдара темпаш. ЛаьрхIа да бераштеи кхувш боагIараштеи дешар хьехара материально-технически база дIахо эргалькха тоаяра тIадерзадаьча гIулакхий комплекс чакхъякхца. Белгалдеш да лакхера школа, кадраш кийчъяра юкъера звено дIахо чIоагIъяр. Къаьстта теркам тIабохийт профессионально-технически дешара заведенеш дегIакхувлара.

ЛаьрхIа да унахцIено лораяра материально - технически база дIахо чIоагIъе. УнахцIено лораяри физически культура дегIакхувлари хьожаду 17,5 миллиард сом.

Сагеи цун унахцIеони йоакхо яр цунах хьагъоасталe йиш йоацаш дувзаденна да Iалам лорадарца, гонахьарча гIон хьурмат дарца. 1986 шера Iалам лорадара гIулакхашка еррига источникий чотах дIадохийтар тIакхетаргда, 9 миллиард сомага а кхоачаш.

СССР Паччахьалкхен бюджета тIа белгалъю культурно -просветительни гIулакхаш дара, бахача наха шоай мукъача ханах пайда эцилга вIаштIехьдаккхара, массови спорт дегIакхувлара йола дикка йоккхий ассигнованеш. Берригача мехка корта бохабу малараш меларан алкоголизманеи духьалара къовсам баьржача хьалашка уж средстваш моттигашка дIаахийта еза культура двореций цIенойи, клубий, стадионий болх тоабарга, болхлоша, гIулакхерча наха, колхозхоша, цар дезалаша бокъонца салоIилга вIаштIехьдаккхарга.

51,9 миллиард сома боараме я СССР Паччахьалкхен бюджета юкъеяха Паччахьалкхен социальни страховане бюджет.

Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени долаш дац, машара йоакхо ярал лоархIамегIа дола декхар, аьнна кертагIдаьккхар докладчика. ХьатIалоагIача шера йола план а бюджет а къаьгга гуш бола машара лостам болаш я.

КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста М. С. Горбачева оттаяьча йоккхача масштаба инициативай теш хинна дIаэттад дерригa дуне. Цу инициативаша чулоац халкъий кхелех бола лакха бехктокхам, цар белгало я уж леррагIа машара тIаерзаль хилар. Цар тIа хьахьекхад ядерни тIема кхерам дIабаккхара, тIема низашца вIаши духьала латтара боарам лохбара, дерригача дунен тIа тешама, дикача лоалахошта юкъе хила доагIаш долча гIулакхий, цIенача дег тIа шинна а оагIонна пайдана долаш цхьана гIулакхаш леладара наькъаш.

Оборонана йола расходаш 19.063 миллиард сома боараме белгалъяьй СССР Паччахьалкхен бюджета тIа, бюджете ерригача расходий 4,6 процент хул царех.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета указанешка хьежжа, беш латт хIанз дерригача боарамашка боахама доал дар овлангара хийца эргадаккхара тIадерзадаь балхаш. Кердача, лакхагIча боарамга кхоачаеш лахкъе еза планировани, геттара чIоагIъе еза ерригача рычагийи стимулийи действенность, цу даькъе финансово-кредитни яр а. 1986 шера доал дар эргадаьккха тоадара белгалдаь гIулакхаш чакхдахаро йиш хулийтаргья бюджета тIа лаьрхIа а халкъа боахама финансировани ярга дIадахийта деза а 1,1 миллиард сом кходе.

Коммунизм хьалъяра планаш кхоачашъяра лоаттабеча къовсаме тIа-тIа йизагIа гучаювл Советски Союза халкъий йохаргйоаца цхьоагIо, цар къамий а интернациональни а хьашташ цхьатарра хилар.

1986 шера белгалъяь я ерригача союзни республикашка боахама а культурни а гIишлош дIахо хьалъяра шера программа. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташа лоац дерригa лаьрхIача 183,6 миллиард сом, е 6,7 процент лакхлу.

СССР Лакхехьарча СоветагIа чIоагIъяйта оттаю 1984 шера СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет. Бюджет кхоачашъяьй доходашка диллача 101,1 процент, расходашка — 99,8 процент.

Къамаьл чакхдоаллаш докладчика аьлар: КПСС ЦК а СССР Министрий Совето а декхар оттадаьд 1986 шерах, шийтталагIа пятилетка йолалуча шерах, халкъа боахаме доккхий хувцамаш хула шу де аьнна. Укх шера план а бюджет а кхоачашъяр къаьстта лоархIаме хургда дерригa доакъош интенсификаце наькъ тIа дахара. Цо дIадехаргда социалистически экономика ерригача резервехи таронехи кхы а биззагIа пайда эцара тIаберзабаь чIоагIгIа низ тIабахийта болх бар. 1986 шера планагеи бюджетагеи хьожаш КПСС ЦК Политбюро кертагIдаьккхача беса, партийни, советски, боахамий органий, къахьегама коллективай керттера теркам тIабахийта хила беза планови заданеш нийса кхоачашъяра. **(ТIоараш тох).**

Доклад лоацъяь кепатохаш я.

(ТАСС).

СУХАЛЕИ ПРОГРЕССЕИ НАЬКЪАГIА

(Йистедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

Декхар сенах латт аьлча, иа латт, боахама механизм, управлене еррига система эргайоахаш тоа а еш, къахьегама коллективай инициатива дегIа а кхувлаш, планови социалистически экономика совлапех, цун тIехь-тIехьа йоккхагIа хулача таронех кхы а биззагIа пайда эцарах, вай дIахьалхашкахьа ухаргдола лакха темпаш, ерригача халкъа боахама комплекса болх дика вIаштIехьбаьккха хулга Iалашдарах. Укхаза наьха санна лакхлу хIара министерстваи ведомстваи, ерригача союзни республикай, паччахьалкхен управлене, моттигерча органий лоаржIами бехктокхами.

Цу дерригача лостамашка тIатеIIаи лаьрхх1аи болх бергба Министрий Совето.

Советски правительства лоарзагIа ца йоалийташ чакхйоахаргья вай Даьхен низ, социализма, мехкашара бувзамаш чIоагIдара, ерригача адамленна маьрша кхоане Iалашъяра тIаерзаяь Коммунистически парте чуреи арахьареи ленински политика.

Мукъа ба сона сай дерригa низаш партеи халкъеи сайх бенна боккха тешам боа ца бара аз тIадохийтаргхиларах КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета дош дала. **(ТIоараш тох).**

СССР Лакхехьарча Совета Президиума составе хувцамаш дарах дола дош дувца болалу депутаташ.

Депутаташ Б. А. Ашимови А. С. Баркаускаси пенсе тIа болхаш хиларца дувзаденна сессе мукъабовлийтар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместителий декхарех.

Украински ССР-гара, Казахски ССР-гара, Литовски ССР-гара массава раьза а волаш СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместителалла хержаб депутаташ В. С. Шевченко, С. Мукашев, Р.-Б. И. Сонгайла.

Цул тIехьагIа 1986 шера СССР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен плана хьакъехьеи 1985 шера план кхоачашъяра лелама хьакъехьеи доклад йир СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместителa, СССР Госплана председатела депутата **Н. В. Талызина.**

1986 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджета хьакъехьеи 1984 шерара бюджет кхоачашъяра хьакъехьеи доклад йир СССР финансай министра хьалхарча заместителa **В. В. Деменцева.**

Цу тIехь СССР Лакхехьарча Совета палатай цхьана хинна хьалхара заседани дIакъайлар.

Союза Совете

14 сахьат даьлча Йоккхача Кремлевски дворецe дIайолаелар Союза Совета хьалхара заседани.

Депутаташеи хьаьшашеи чIоагIIа, дIаьхдаь тIоараш тохарца тIанйцар новкъостий **Горбачев М. С., Алиев Г. А., Воротников В. И., Гришин В. В., Громыко А. А., Кунаев Д. А., Лигачев Е. К., Рыжков Н. И., Соломенцев М. С., Щербицкий В. В., Демичев П. Н., Долгих В. И., Талызин Н. В., Ельцин Б. Н., Зайков Л. Н., Капитонов И. В.**

Союза Совета председатела **Л. Н. Толкунова** председателал а деш хилар заседани.

Гулбеннараша сий деш дагалаьцар кхоалагIа сесси хинначул тIехьагIа кхелха депутат А. А. Епишев.

Цул тIехьагIа палата мандатни комиссе председатела **К. С. Демирчяна** докладагIа депутаташа массава раьза а волаш соцам тIанйцар керда хержача депутатий полномочеш бакъъяра хьакъехьа.

Заседане хувцамаш юкъедихьар Союза Совета цхьайолча массазарча комиссей состава. Законодательни предположеней комиссе председателалла хержав депутат Г. П. Разумовский, агропромышленни комплекса председателалла — депутат А. Ф. Пономарев, халкъа образованеи культураи комиссе председателалла — депутат К. Салыков.

1986 шера СССР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен плана, 1985 шера план кхоачашъяра лелама, 1986 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджетеи 1984 шера бюджет кхоачашъяреи хьакъехьара Союза Совета массазарча комиссей содоклад йир Союза Совета планово-бюджетни комиссе председатела **В. А. Масола.**

Дийцача дешаех лаьца йолаеннача пренешка къамаьлаш дир: РСФСР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителa депутата **В. К. Гусева,** профсоюзий Украински республикански совета председатела депутата **В. А. Сологуба,** «Интеграл» яхача мински производственни объединене сварщицас депутата **А. Д. Шлапаковас,** Узбекски ССР Министрий Совета председатела депутата **Г. Х. Кадырова,** КПСС Волгоградски обкома хьалхарча секретара депутата **В. И. Калашникова,** СССР еза - йоккхачеи транспортнии машиностроене министра депутата **С. А. Афанасьева,** Казахски ССР Министрий Совета председатела депутата **Н. А. Назарбаева,** Литовски ССР Шилутски района КПСС XXV съезда цIерагIча совхоза директора депутата **З. С. Докшаса,** Грузински ССР Министрий Совета Председатела депутата **Д. Л. Картвелишвиле,** КПСС Архангельски обкома хьалхарча секретара депутата **П. М. Телепнева,** Октябра 50 шу дизара цIерагIча Ошски производственни боамбий - кIадай объединенс ткачихас депутата **Д. А. Кадыровас,** Ерригсоюзни электромашиностроене НИИ директора депутата **И. А. Глебова,** И. А. Лихачева цIерагIча **Московски** автомобильни завода генеральни директора **В. Т. Сайкина,** Центросоюза правлене председатела депутата **М. П. Трунова,** Свердловски облисполкома председатела депутата **О. И. Лобова,** КПСС Липецки обкома хьалхарча секретара **Ю. А. Манаенкова.**

Къамий Совете

СССР Лакхехьарча Совета палатай заседанеш хулача зале 14 сахьат даьлча дIайолаелар Къамий Совета эггара хьалхара заседани.

Депутаташеи хьаьшашеи дIаьхдаь тIоараш тохарца тIанйцар новкъостий **Чебриков В. М., Шеварднадзе Э. А., Кузнецов В. В., Пономарев Б. Н., Соколов С. Л., Зимянин М. В., Никонов В. П.**

А. Э. Восса председателал а деш хилар заседани.

Сессешта юкъерча хана кхелха депутаташ В. Ф. Гарбузови В. П. Макееви сий деш дагалаьцар гулбеннараша.

Керда хержача депутатий полномочешка хьажарах лаьца мандатни комиссе доклад йир Къамий Совета мандатни комиссе председатела **О. С. Мирошхина.** Докладах лаьца боагIаш бола соцам тIанйцар.

Палатай заседане хувцамаш даьд палатай массазарча комиссей составе. Кагирхой гIулакхашта йолча комиссе председателалла хержар депутат Б. К. Пуго.

1986 шера СССР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен плана хьакъехьеи 1985 шера план кхоачашъяра лелама хьакъехьеи, 1986 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджета хьакъехьа а 1984 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьа а Къамий Совета массазарча комиссей доклад йир Къамий Совета планово-бюджетни комиссе председатела **Н. И. Масленникова**

Къамий Совете йолаеннача пренешка къамаьлаш дир Украина компарте Днепропетровски обкома хьалхарча секретара депутата **В. Г. Бойкос,** РСФСР Министрий Совета Председатела заместителa депутата **В. И. Казакова,** Целиноградски областа Кургальджински района Амангельде цIерагIча совхоза механизатора депутата **Н. В. Геллерта,** СССР станкостроительнии инструментальнии промышленноста министра депутата **Б. В. Бальмонта,** Азербайджана Компарте Бакински горкома хьалхарча секретара депутата **Ф. Э. Мусаева,** Молдавски ССР Страшенски районни больница терапевтически отделене заведующе депутата **Р. В. Серебрянскаяс,** Таджикски ССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела депутата **Г. Паллаева,** СССР чкъаьрий боахама министра депутата **В. М. Каменцева,** «Электроприбор» яхача Ереванcки производственни объединене слесарий - инструментальщикий бригадира депутата **Э. Т. Арутюняна,** Латвийски ССР Стучкински района Плявиньски школа директора депутата **Э. Я. Купчас,** Туркмене Компарте Чарджоуски обкома хьалхарча секретара депутата **Р. Худайбердиева,** Эстонски ССР Министрий Совета председатела депутата **Б. Э. Саула,** СССР Iилмай Академе вице-президента — СССР АН Сибирски отделене председатела депутата **В. А. Коптюга,** «Социалистик Татарстан» (Татарски АССР) яхача колхоза председатела депутата **Х. Г. Галимуллина,** халкъа депутатий Хабаровски краевой Совета исполкома председатела депутата **В. С. Пастернака,** город Устинова жилищно-строительни управлене штукатурий бригадира депутата **Н. Н. Метрофановас,** Узбекистана Компарте Балыкчински райкома хьалхарча секретара депутата **А. Муминова,** Грузински ССР Iилмай Академе Востоковедене института директора депутата **Т. В. Гамкрелидзес.**

* * *

Халкъа хьал-таро лакхъяр — Коммунистически парте керттера де лерхIар. Машареи социальни прогрессеи наькъагIа бIубеннеи леррагIеи буг цо Советий Мохк. Тешамеча къахьегамца парте ленински политика хьаллацар — иштта я КПСС XXVII съезда дерригача халкъо кийчо еча деношка берригача советски наьха уйла.

ЦхьайттазлагIча хержача СССР Лакхехьарча Совета йиълагIа сесси белгалйоал корта болаш долча гIулакхашца, кхоачамбоацарашца машар ца хиларца, общество социально - экономически дегIаяр сихдара наькъаш коллективно лехарца. 27 ноябре Йоккхача Кремлевски дворецe палатай цхьана заседани а яь дIахо бир цо болх.

Депутаташеи хьаьшашеи чIоагIIа, дIаьхдаь тIоараш тохарца тIанйцар новкъостий **Горбачев М. С., Алиев Г. А., Воротников В. И., Гришин В. В., Громыко А. А., Кунаев Д. А., Лигачев Е. К., Рыжков Н. И., Соломенцев М. С., Чебриков В. М., Шеварднадзе Э. А., Щербицкий В. В., Демичев П. Н., Долгих В. И., Кузнецов В. В., Пономарев Б. Н., Соколов С. Л., Талызин Н. В., Ельцин Б. Н., Зайков Л. Н., Зимянин М. В., Капитонов И. В., Никонов В. П.**

Заседане председателал ду Союза Совета председатела **Л. Н. Толкунова.**

1986 шера экономически социальнии дегIадахнара Паччахьалкхен планеи 1985 шера план кхоачашъяреи хьакъехьарча дешаех лаьца бухсоццаш къамаьл дир СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместителa, СССР Госплана председатела депутата **Н. В. Талызина.**

Палаташка къаьст-къаьста голосовани а еш СССР Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш тIанйцар 1986 шера СССР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен планах дола Закон.

Депутаташа массава раьза а волаш СССР Лакхехьарча Совета соцам тIанйцар 1985 шера СССР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра лелама хьакъехьа.

СССР Паччахьалкхен бюджета хьакъехьарча дешаех лаьца бухсоццаш къамаьл дир СССР финансай министра хьалхарча заместителa **В. В. Деменцева.**

Депутаташа палаташка къаьст - къаьста голосовани а яь массава раьза а волаш тIанйцар 1986 шера СССР Паччахьалкхен бюджета хьакъехьара Закон.

Сессе массава раьза а волаш тIанйцар 1984 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьара отчет чIоагIъярах бола СССР Лакхехьарча Совета соцам.

Цул тIехьагIа депутаташ дувца болабелар юкъарча дешареи профессиональнии школа реформа Керттерча лостамашца дувзаденна халкъа образоване хьакъехьарча СССР-еи союзни республикай законодательства Лардаштеи СССР кхыча законодательни акташтеи юкъе хувцамаш дарах дола дош.

Цу дешах лаьца доклад йир СССР юстице министра депутата **Б. В. Кравцова.**

Къамий Совета халкъа образованеи культураи комиссе председатела **П. Н. Федосеева** СССР Лакхехьарча Совета палатай халкъа образованеи культураи комиссей а законодательни предположеней комиссей а содоклад йир юкъарча дешареи профессиональнии школа реформа Керттерча лостамашца дувзаденна СССР-еи союзни республикай халкъа образоване хьакъехьарча законодательства Лардашта а СССР кхыча законодательни акташка а юкъе хувцамаш дара хьакъехьарча дешах лаьца.

Депутаташа палаташка къаьст - къаьста голосовани а яь массава раьза а волаш тIанйцар халкъа образоване хьакъехьарча ССР Союзеи союзни республикай законодательства Лардашта а СССР цхьайолча кхыча законодательни акташта а юкъе хувцамаш дарах дола СССР законаш.

Цул тIехьагIа СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдара хьакъехьа доклад йир СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара **Т. Н. Ментешашвиле.** Депутаташа цу докладах лаьца доагIаш дола законаши соцамаши тIанйцар.

Женеве советско - американски паччахьалкхенашта керте латтараш вIашагIкхетара итогийи дунен халкъашта юкъерча хьалеи хьакъехьарча дешах лаьца доклад йир КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена **М. С. Горбачева.**

Докладага чIоагIIа уйла тIаяхийта ладийгIар, дIаьхдаь тIоараш детташ тIанйцар.

Пренешка къамаьл дир Украина Компарте ЦК хьалхарча секретара депутата **В. В. Щербицке,** Московски цхьоалагIча паччахьалкхен подшипникови завода шлифовщицас депутата **Н. М. Мотовас,** Белоруссе Компарте ЦК хьалхарча секретара депутата **Н. Н. Слюнькова,** Кемеровски областерча «Нагорная» яхача шахта бригадира депутата **Р. Н. Стахеева,** КПСС Ленинградски обкома хьалхарча секретара депутата **Ю. Ф. Соловьева,** Латвийски ССР Прейльски района «Красный Октябрь» яхача колхоза председатела депутата **Р. В. Каписке,** писателa депутата **Ч. Айтматова,** СССР Iилмай Академе вице-президента депутата **Е. П. Велихова,** СССР Герзашцарча Низий Генеральни штаба начальника — СССР оборона министра хьалхарча заместителa Советски Союза Маршала депутата **С. Ф. Ахромеева,** ВЦСПС председатела депутата **С. А. Шалаева.**

Цул тIехьагIа къамаьл дир КПСС ЦК секретара, Союза Совета кхыча мехкашцарча гIулакхашта йолча комиссе председатела **Е. К. Лигачева.**

Тахан, аьлар цо ССР Союза Лакхехьарча Совета шинна а палата кхыча мехкашцарча гIулакхашта йолча комиссей цхьана заседани хиннай. Лакхехьарча Совета комиссеша сессе хьажийта оттаю «Советско - американски паччахьалкхенашта керте латтараш Женеве вIашагIкхетара итогийи дунен халкъашта юкъерча хьалеи хьакъехьарча» СССР Лакхехьарча Совета соцама проект. Е. К. Лигачева Iойийшар соцама проект.

Депутаташа массава раьза а волаш тIанйцар «Советско - американски паччахьалкхенашта керте латтараш Женеве вIашагIкхетара итогийи дунен халкъашта юкъерча хьалеи хьакъехьара» СССР Лакхехьарча Совета соцам.

Цу тIехь цхьайттазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета йиъллагIча сессе болх чакхбаьккхар.

(ТАСС).

* * *

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена М. С. Горбачева доклад кепатохаргья хьатIайоагIача номер тIа.

КХОАНА— ЮГОСЛАВЕ КЪАМАН ЦIЕЙ

ДОТТАГIАЛЕИ ЦХЬАНА ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРЕИ ТРАДИЦЕШ

Цунах хада йиш йоацаш цу денца юваеина я Югославе историе чу Iалаьмате боккхача лоархIаме йоля, мехка кхел овлангара хийца, бIаьшеренаш чулоацаш йолча хана тIалаьтта къел, бокъо ца хилар, социальни а къаман а Iоткъам тIерабаьккха югославски лаьтта социализм чIоагIъяь эггара боккхагIча лоархIамера ши событи. Шовзткъа шу даьнад 1945 шера 29 ноябре Белграде гулъеннача Учредительни Скупщина ше тIанйцача деклараце тIа Югославски республика дIакхайкаяь. Цунах хилар къахьегамхоша диъ шера къам мукъадаккхара а социальни паргIато бахьан а лоаттабаьча турпала къовсама ваьнах хила йоагIаш хинна итог, 1943 шера 29 ноябре кердача Югославе паччахьалкхен устройствана лард еллача Югославе халкъ мукъадаккхара Антифашистски веча 11 сессе исторически решенеш котъялар.

Социалистически югославски паччахьалкхе хьахилар чакхдаьлар фашистски оккупанташтеи цар хуллаштеи духьала къиза къовсам лоаттабаьча хьалашка. Цун организатор хилар Сийлахь-боккхача Октябра влиянех хьаяь Иосиф Броз Тито керте лаьтта Югославе Коммунистически парти. ТIом лаьттача дерригача шерашка Ужице бахьан, Козаре, Неретве, Сутеске даьча тIемашка цIаккха а доврдоацаш шоай сий даьккхача партизанашеи халкъ - мукъадаккхара эскарои хIалаквеш хIамаш еттар моастагIчунна. Цар 35 гаргга дивизи духьаллоаттае йийза бокъонца йола фронт хинна дIаэттар гитлеровцашта Югослави.

«Вайна цIаккха а дицлургдац югославски халкъеи цун халкъа мукъадаккхара эскареи денали къонахчали», — белгалдаьккхар КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара хетаьча торжественни заседане доклад еш.

1941 шера, фашистски полчищаша СССР духьала тIом болабаьча дийнахье а социализма эггара хьалхарча мехкацара шоай вежарий барт хьа а гойташ, дерригa низаш Советски Союза турпала къовсам хьаллацара тIадахийтари герз бе доллари дIадехаш халкъага кхайкарал дир югославски коммунисташа.

Коммунистий тIахьехама кор луш берригача мехка вIашагIдеттадала доладелар фашисташта духьалара низаш, хьахулар дуккха партизански отрядаш. Оккупанташта духьалара дерригача халкъа партизански тIом а хинна дIаэттар герз бе а доаллаш еш хинна хьикаре выступленеш. 1941 шера сентябрь бетте а мукъаьккхар восстане керттера кхувруч хиннача Малхбузен Сербе Ужице яха город центр а йолаш хинна йоккха территори. 1941 шера 7 ноябре хилар укхаза Октябрьски революце 24 шу дизара хетаьь партизански отрядий тIемахой, городе а цунна гонахьарча юрташка а бахача наьха, паради цIей деэдеш демонстрации. Советски Союза латаш латтача халкъаццарча Югославе къахьегамхой пролетарски барта теркам тIаозаш йола акт яр из. Кортмукъален болам дIахо боаржабеча меттел, халкъа Iаьдала хьалхара органаш хьахулача, уж дIахо чIоагIлучеи дегIаухачеи а боккхача лоархIаме хилар Ужицки республика.

ТIом лаьттача дерригача шерашка дир Советски Союзо югославски халкъа цо лоаттабаьча къовсаме моральнии политико-дипломатическии новкъостал, материальнии тIемеи гIо. Ма дарра аьлча, мехка хьалхарча революционни правительства — Кортмукъален Къаман комитета — дунен халкъашта юкъера авторитет чIоагIъяра Iалаьмате боккхача лоархIаме хилар 1941 шера декабрь бетта СССР ший оагIорахьара из къоабалъяь тIаэцари дилла цунца хургйолаш советски тIема мисси хьожаяри. Советски Союзо тиганзар лондонски эмигрантски правительство оалаш хинначох Югославе халкъий викал лархIа. Цу хIамо дохадир Югославе монархи юхаоттае гIерташ хиннача империалистически паччахьалкхенаша дагалаьца хиннараш.

Герз бе а доаллаш лоаттабаьча къовсаме хьахиннача советско - югославски вошала эггара лакхера лагIа хилар Советски Эскареи Югославе Халкъ мукъадаккхара эскареи подразделенеша мехка массехк къулбаседа-малхбоалехьара районаши цун столица Белграде мукъайоаккхаш цхьана яьча операцеех. Шовзткъе цаI шу хьалха Советски Эскареи НОАЮ-еи тIемахой эггара хьалха вIашагIкхетара сийна укх шера сентябрь бетта Дунай яхача доладча хийсте уллача городе Кладове хьайийллача обелискех хинлай советско-югославски доттагIала цхьаькха символ.

Тахан из доттагIал латт бIаьш долча кагийча а доккхийча а хIамаех, вахара еррига сфераш чулоацаш цхьана леладеча гIулакхех. Карарча пятилетка плана тIа белгалдаь хиннача 35 миллиард доллараl тIехъяргья вIаши еш йола товарооборот, вешта аьлча шозза совъяргья. Дукха ха йоацаш кулгаш яьдаьл 2000 шерага кхаччалца йолча хана Iилма-технически хьакъехья цхьана леладеча гIулакхий Керттерча лостамашта, оттае йолаьй цу юкъа вай мехкаша цхьана леладергдолча гIулакхий программа. Гаргарча шерашка дIахо дегIайоагIаргья специализации кооперации, къаьстта Iилма-технически процесса темпаш мишта хила еза къестадеча доакъошка.

Машаран кхохкам лохбарaи пайдана дола гIулакхаш цхьана леладара йола шерра таронаш я аратьарча политика даькъе. Цхьана увттадаьча советско-югославски документаш тIа дуккхаза кертагIдаьхха тайпара, дунен халкъашта юкъе СССР а СФРЮ а хьаллоац машар, разрядка, дерригa мехкаши халкъаши шоай мукъагIа хилар, социальни прогресс.

Александр АРКАДЬЕВ. (АПН).

Лондон. Ядерни герз дIадаккхара тIехьарча Болама инициативагIа вIашагIтеха тIема духьалара йоккха демонстраци хиннай английски столице. Мехка массе мIIнгера баьхка итташ эзараш англичанаш Лондона центральни улицашка гIолла чакхбаьннаб Пентагонеи НАТО-и йоккхача ядерни плацдарма дакъа Англена хьежадеш долча милитаристски гIозарий политикана духьала протест еча кепара.

СУРТА ТIА: Лондона цхьан центральни улица тIара демонстранташ.

Л. ПАХОМОВАЙ телесурт. (ТАСС).

Ханал хо бутт хьалха цхьайтталагIча пятилетка задани кхоачашъяьй СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода ялхайтталагIча цеха технологаша.

Керттерча даькъе из толам баккха вIаштIехьдаьннад технологически оборудованех, балха ханах бизза пайда эцарах.

Массарел дикагIа толамаш дахарца белгала ба технологаш Т. Андронкина, Л. Науменко, З. Александрова. Цар къахьегама календара тIа хIанз шийталагIча пятилеткa шоллагIа шу да. ХIаьта парте аргIанара съезд хьаеллача денга хьатIахулача пятилетка цин шера декхар кхоачашде а лаьрхIад цар.

СУРТА ТIА: хьалхалатта технологаш Т. Андронкина, Л. Науменко, З. Александрова, смена начальник Ж. Данильянц.

А. АЙРАПЕТОВА сурт.

РСФСР Министрий Совете

«Агропромышленни комплексана ду доал дIахо эргадаьккха тоадара хьакъехьа» КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои баь соцам кхоачашбара дешашта хетаяь яр 25 ноябре РСФСР Министрий Совете КПСС обкомийи крайкомийи хьалхарча секретараша, Российски Федераце цхьайолча автономии республикай Министрий Советий, крайисполкомийи, облисполкомийи председателаша дакъа а лоацаш хинна совещани.

Совещане къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро члена, РСФСР Министрий Совета Председатела В. И. Воротникова, КПСС ЦК секретара В. П. Никонова.

Совещане балха юкъе дакъа лаьцар СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместителa, СССР Госагропрома председатела В. С. Мураховске.

К. М. СИМОНОВ

(Ваьча дийнахьа денз 70 шу дузаш)

Вовзаш волча советски писатела, поэта, драматурга Константин Михайлович Симонова (1915—1979) творчество миллионаш болча советски доазол дехьарчеи дешараштa чӀоагӀа дукхаезаеннеи ала а доагӀаш баркал оалаши я.

К. М. Симонова книжкаша вайга хьакхоачаю сага сийлен, паргӀато дукхаезара, доттагӀален интернациональни вошален сийлахь - йоккха урок. ЙӀаьхийча вахара опыто влияни яьй писатела творчески хьаштий шорала, цхьабакъда, цун хӀара произведенена юкъе холу керттера тема — Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема тема оаз. Фронтера иха цун къаьга корреспонденцеш дег тӀара дукхаезаш тӀаиййора советски наха, цун произведенеша, «Сога хьежалахь» яха стихотворени, «Эрсашха бола нах» яха пьеса, «Деноши бийсаши» яха повесть санна ярашa, деналеча гӀулакхашта ураувттадора цар дегаш, дег чу боссабора котало йоаккхаргхиларах бола шеко йоаца тешам.

Поэта, прозаика, драматурга, публициста, К. М. Симонова хьакхолл советски наьха къаьгаи кӀоарген сурт-сибаташ, фашизмацарча къовсаме халкъа карагӀдувлача деналеча гӀулакхий бирсеи доккхеи бакъдар хьаделл.

Дунен тӀарча дукхача меттала даьхача К. М. Симонова книжкаша доазол дехьарча дешараштa дувц вай халкъа сийлахьча историехи таханарча денахи.

Дукха низ дӀабеннаб цо машар бахьан долаш лоаттабеча къовсама бакъахьарча гӀулакха, машар лорабара Советски комитете болх беш.

Шийдега эггара кӀоаргагӀча маӀанга диллача писатель - коммунист К. М. Симонов саг яха цӀи лелаеш вола саг вакахьакъ долчча тайпара ваьхав, къоначарна, литературе болхарашта, кердадар даим, кӀаьд ца луш лохаш вола, бакъахьареи мийсхо йолеи саг хинна хиларах шийкхелера башхадика гӀулакхаш, хӀаьта Лаьттан еррига континенташ тӀарча дешарашта — шийцӀена, вай вахара бакъдолчоа тешаме книжкаш юкедитарца.

Сурта тӀа: 1959 шера 22 мае СССР писателий III съезд Кремле болх беш хиннача хана перерыв йолаш писателаца Сергей Михалковца (аьрдехьарвар) къамаьл деш ва Константин Симонов (аьттехьарвар).

(Сурт арадоал дукхьашха).

М. СТРОКОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

ЭГГАРА ХЬАЛХА

Дукха ха йоацаш вай республике духхьашха чакхъяьхар тайп-тайпарча учреждений, предприятей, совхозий, колхозий санитарни постий яхьаш.

Хьалхарча этапе санпостовцаша хьагойтар табельни имуществахи противогазехи пайда мишта ийбу. ДӀахорча яхьашка а дика теоретически знанеш а практике царех пайда эца ховш хилар а дикагӀа гайтар Шалински, Сунженски, Надтеречни, кхыйолча районий санпостовцаша.

Царех дуккхабараштa сихеи нийсеи противогазаш тӀаехка ховра шоашта а чов хиннaчарна а. Санитарни постий декхараштa юкъе доагӀар, човнаш хиннараштa эвакуаци, медицински сортировка елга доарахойи унахойи кхераме йоацача моттиге ханна дӀанийсбелга, царна лораш тӀакхачалехьа эшаш дола хьалхара гӀо делга, ира психологически инфекционнии лазараш дараш вокхарех дӀакъоастабелга, доарахой транспорта тӀа боахача хана лорабелга.

Ядерни герзо човхаьяча моттигашка цхьацадолча даькъе санитарни обработка, човнаш хиннaчар баракъаштеи кога гӀирсаи дезактиваци е декхарийла ба санпосташкара бараш.

ХӀанз дукхьацха чакхъяьхача яхьашка дакъа лоацаш хилар 15 санитарни пост. Царна юкъе хиннача яхьашка хьалхара моттиг яьккхар Шалински района санитарни посто (командир Комарова Алла). Цу поста елар кубок, вымпели маьхера совгӀати: шоллагӀа моттиг яьккхар Сунженски районерча Карабулакски химреагентий заводерча санитарни посто, кхоалагӀаяр — Надтеречни районерча «Горскнефть» НГДУ-с. Царна массарна а сийлен грамоташи маьхера совгӀаташи делар.

Цу лоархӀамеча гӀулакхе дика хьокхамаш гайтар Старопромысловски, Ленински, Гудермесски, Назрановски районашкарча санпосташа а.

Яхьашка дакъа лоацаш хиннaчарнеи хьажа баьхкараштеи лаьрхӀа вӀаштӀехьъяьккха викторина а яр, Шелковски района агитбригадо концерт а делар.

С. ДОБРИЕВ,
республикански онкодиспансера лор.

ХЬЕХАРХОЙ ГУЛБЕННАБАР

Укх деношка Малгобекски № 18 йолча школе хилар гӀалгӀай меттаи литературеи хьехархой районни семинар. Шийтайпара кӀоарга чулоацам болаш яр цун тема. Филологаша дийцар дешархошта наьна метта урокашка идейно-политически кхетам баларах.

Хьайийлла урокаш чакхъяьхар наьна мотт хьехача вокхагӀволча хьехархочо Кусиев Бахьаудинеи къоначa специалиста М. Циздоеваса. Урокашка ладувгӀа хьийхабар тӀемеи къахьегамеи ветеранаш, вӀаштӀехьъяьккхаяр Нохч-ГӀалгӀайчен йоазонхой произведеней выставка.

«Уж хьалхехебаьб Коммунистически парте» яхача темагӀа мехка, республика, района цӀихезача коммунистех рефераташ кийчъяьяр дешархоша.

Семинаре хиннараштa бӀаргаяйра хьехархочо Б. Кусиева йашара хетаяь кийчъяь литературно-музыкальни композици.

Х. АУШЕВА.

Пайдане вӀашагӀкхетар

Дукха ха йоацаш Москве СССР Ӏилмай Академе СССР историе Институте чакхъяьлар цӀихезача советски историка, академика Лев Владимирович Черепнина 80 шу дизара хетаяь хиннa юбилейни чтенеш.

Вай мехка 25 городера кховзткъа совгӀа автор вар цига. ХӀаьта тематика шӀаккха ца хиннача тайпара йоккха яр.

Цу юбилейни чтенешка дакъа лоацаш бар вай республика викалаш — историе, социологеи филологеи Нохч-ГӀалгӀай Ӏилма-тохкама института болхлой, исторически Ӏилмай кандидаташ Х. А. Акиев, Я. З. Ахмадов, Ш. Б. Ахмадов. Цар цига лоархӀам бола Ӏилман хоамаш дир.

Симпозиума доакъашхой чӀоагӀа теркам тӀаэзар «Юкъерча бӀаьшеренашка Нохч-ГӀалгӀайчен феодальни доалахьеи естественно-географически фактор Ӏомаяр» яхача темагӀа Х. Акиева баьча хоамо. Иштта дика дар вокх Ӏилман болхлоша даь хоамаш а.

А. ШАРПУДИНОВ.

Лев Станиславович КУЛЯВЧИНСКИЙ

Кхелхав парте ветеран, союзни лоархӀам бола персональни пенсионер Лев Станиславович Кулявчинский. Л. С. Кулявчинский ваьв 1911 шера Ростовски областа Зимовники яхача станце. 1930 шера, фабрично-заводской училища йистеяьккхача, паровозни депо слесарь волаш дӀаболабир цо шийкъахьегама никъ. Болх баьб машиниста гӀонча, Къулбаседа-Кавказа машиннаькъа комсомола комитета секретарь волаш. 1932 шера Л. С. Кулявчинский КПСС мугӀарашка дӀайийцав.

Эскаре гӀулакх даь ваьлча дуккхача шерашка комсомольски а партийни а балхашка хиннав. Болх баьб секретара заместитель, тӀаккха Грозненски станце узловой парткома секретарь волаш. 1942 шера Л. С. Кулявчинский КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома отдела заведующелла хьожаву.

1953 шера денз 1971 шерага кхаччалца бехктохкамеча халкъа боахама балхаш тӀа хиннав из. 1971 шера денз Л. С. Кулявчинский пенсе вахав. Пенсе вахачул тӀехьагӀа республика транспортни организацешка къахьегаш хиннав. Дукха низ, хьинар дӀалу цо общественни балха, шиййоккха вахара опыт камаьрша дӀайовзийт къоначa тӀехьенна. 1975 шера денз Л. С. Кулявчинский союзни лоархӀам бола персональни пенсионер ва.

Даьхено лакха мах баьб Л. С. Кулявчинске гӀулакхий. Цунна еннай Къахьегама Цӏеча Байракха, «Цӏеча Седкъа» орденаш, медалаш. Иштта цунна еннай «КПСС мугӀарашка вола 50 шу» яха знак.

Коммунистически парте тешаме воӀ Лев Станиславович Кулявчинский цӀаккха виц ца луш, тха дегашка вахаргва.

Новкъостий группа.

Хьамсара нйдархой!

№ 65 йолча «Берий товараш» яхача тика чу деша даха ха йоацача а деша дагӀача а берашта йолча хлопчатобумажни кочамний шерра ассортимент.

Мах 1 сомагареи 60 кепикагареи денз 6 сомагеи 70 кепикагеи кхоачаш ба.

«Промтовары» оала объединени.

ИИДАРХОИ ТЕРКАМГА!

№ 32 йолча «Техника быте» яхача тика чу йохкаш я йӀовхалон фегара душ.

ЙӀовхалон процедураш еш хилча йиш хургья организме хулача хӀамай хувцараштa регулировани е, унахцӀена саг цамогаш хиларгахьа боккха хьалхара гӀа бола из тоавалар юхаоза, деррига хьайицача, сага унахцӀено тоае а цо дунен тӀа вахаш йоаккха ха йӀаьхъе а.

ЙӀовхалон фегарча душа мах — 157 сом.

Тика адрес: Орджоникидзе прос., 77.

ВЕНГРЕРА ХЬАЬШИЙ

Нохч-ГӀалгӀай столице хьоашалгӀа хилар вежарашха йолча Венгерски Халкъа Республика Комаромски областа Татабанья яхача городера делегаци. Вай республика халкъа депутатий Советий опытага хьожаш яр из.

Делегацеца бар Татабаньски горисполкома председателa хьалхара заместитель Хамваш Дьёзё (кулгалхо), горисполкома юридически отдела начальник Пап Калман, горисполкома член Кирай Янош.

Венгрера делегаци хиннай Грозненски почтамте, «Автоспецоборудование» яхача заводе, химико-технологически техникуме, художественни промыслай объединенe, Ленински райисполкоме, Грозненски горисполкоме, СССР 50 шу дизара цӀерагӀча заводе, «Чечингражданпроект» институте, «Оргтехника» а «Промавтоматика» а яхача производственни объединенешка, «Орбита» яхача тика тӀа.

Селхан венгерски делегаци цӀаяхар.

СПОРТ

ХИ ТӀАРА ЯХЬАШ

Нек дарах Нохч - ГӀалгӀай республика Кубок яккхарах йола яхь чакхъяьлар «Садко» яхача бассейне. Цига дакъа лоацаш бар спортивни обществайи ведомствайи дикагӀбола викалаш. Къаьстта дика дӀайинхьар яхьаш мехкараша. Тищенко Викторияс 100 метр нек деш хьалхара моттиг яьккхар. Цо республикански рекорд оттайир. Иштта рекорд оттайир Ерохина Натальяс а. Из котъяьлар 1500 метр шийлоӀаме нек деш. Кхалнаьха эстафетах дикагӀа хилар «Трудовые резервы» ДСО спортсменкаш.

МаӀача наха юкъе толам баьккхар Логашкин Владислава. БӀаь метр брасс оалача тайпара нек деча котваьлар Шейко Игорь. Кубок яьккхар «Трудовые резервы» яхача шийлоӀаме йолча спортивни общества коллективо.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

10—16 ДЕКАБРЕ ГРОЗНЕРЧА КИНОТЕАТРАШКА ХУРГЬЯ КИНОФЕСТИВАЛЬ

«Советски дукхача къамий»

КПСС XXVII СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

Программе керда художественни фильмаш:

«Юбилейный» кинотеатр:

«Гуйран догӀа чакхдаллалца» («Грузия-фильм»).

«Са зӀамига сесаг» (Литовски к/с.).

«Космос» кинотеатр:

«Никъ дика хилба хьа, баьццара ахка» («Узбекфильм»).

«Родина» кинотеатр:

«Контрудар» (А. Довженко цӀерагӀа йола к/с.).

«Россия» кинотеатр:

«Топа молха» («Ленфильм»).

«Дото Ӏама легенда» («Азербайджанфильм»).

«Юность» кинотеатр:

«Къонахий къонахий ба» (А. Довженко цӀерагӀа к/с.).

«ДӀакъовлаш йолча приска Ӏуйре» («Мосфильм»).

«Радуга» кинотеатр:

«Контрудар» (А. Довженко цӀерагӀа к/с.).

«Октябрь» кинотеатр:

«ТалгӀеш форда йисте кхаьчача йов» («Киргизфильм»).

«Вахаш хиннав майра капитан» («Ленфильм»).

Грозненски городской киносета дирекци.

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 НОЯБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Къоначар кхоллам».
9.10 — «Диинача хӀамай дунен тӀа».
10.10 — «ЗӀамигача шрифтаца хьаьб ши мугӀ». Художественни фильм.
11.00 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Документальни фильмаш: «КамАЗ: кердача тайпара хьае», «Морхашта лаихера кийрнаш», «Дюймовочкии».
15.40 — «Композитор Владимир Рубин» яхача фильма-концерта премьера.
16.25 — «Кердадараш».
16.30 — Югослави. «Республика ди». Киноочерк.
17.20 — Ф. Энгельс. «Вахара оагӀонаш».
18.05 — «Сакъердаме нотнаш».
18.15 — Миллионий ленински университет. «Герз дӀадаккхаро фу лургда халкъашта».
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «Дунеи кагирхойи».
19.35 — «Кердадараш».
19.40 — «Сенца долх вай съездага»
20.00 — «Константин Симонов» яхача документальни фильма премьера. 1-гӀа сери. «Харцдар цӀаьхха лац».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Хьа мел даьр»... «Константин Симонов» яхача документальни фильма 2-гӀа сери.
22.25 — «Тахан дунен тӀа».
22.40 — «Сайранара мукъамаш». ДӀаоал Молдавски ССР заслуженни артиста И. Суручанус.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйранара гимнастика.
8.15 — «Вахаш - текъаш», «Форда доахан». Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35 — Н. В. Гоголь. Вахареи кхолламеи оагӀонаш.
9.35, 13.05 — Испански мотт. Истори. В. И. Ленин. «Социал-демократе демократически революцецера ши тактика».
10.05 — СПТУ дешархошта.
10.35, 11.40 — Зоологи. 7-гӀа класс. «Чкъаьрий дебар а дегӀадар а».
11.00 — «Вай беш».
11.25 — «Ӏаьржа цӀог дола хинсув». Ӏилма - довзийтара фильм.
12.05 — Р. Берн. Вахареи кхолламеи оагӀонаш.
13.35 — «Дош тахкарца гучадаьннад». Субтитраш дола художественни фильм.
15.05 — «Кердадараш».
15.05 — «Кердадараш».
16.50 — «Мишта хургда шо!». Документальни фильм.
17.10 — «Балха смена» (нохчий меттала).
17.40 — «Телезу» (нохчий меттала).
17.55 — Ритмически гимнастика.
18.25 — «Нохч - ГӀалгӀайчен ди».
18.45 — Хоккейх йола СССР чемпионат. «Спартак» — ЦСКА. Перерыв йолча хана (20.00) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «Доктор Айболит» 1-гӀа дакъа.
21.00 — «Ха».
21.35 — «ГӀомарашкара шиъ» яхача телевизионни художественни фильма премьера.
22.40 — «Кердадараш».

29 НОЯБРЬ

I ПРОГРАММА

8.35 — «Бераштa — оахарех».
9.05 — «Илли оал Т. Рузавинаси Таюшенеи».
9.40 — «Хьаде тхоца, хьаде, оаха санна, хьаде оахачул дикагӀа». ГДР-ера передача.
10.40 — «Эггара хьалха со лор ва»... Яхача телевизионни документальни фильма премьерач Социалистически Къахьегама Турпалах, СССР АМН Еррига союзни онкологически Ӏилман центра Генеральни директорах Н. Н. Блохинах.
11.10 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Къоначарех тешар» яхача документальни фильма премьера. Халкъа депутатий деятельностах.
15.05 — «Эрсий метта къамаьл».
15.35 — «Къонал». Телевизионни журнал.
16.05 — «Кердадараш».
16.10 — «Къовсамеи эгӀазлони поэзи».
16.40 — «Фаьлг болча хьоашалгӀа». «Вук» Мультипликационни фильм. (ВНР). 1-гӀеи, 2-гӀеи сереш.
18.15 — «Содружество». Телевизионни журнал.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — Проблемаш — лехамаш — решенеш. Из йистедаьлча — концерт.
21.00 — «Ха».
21.35 — Кинопрограмма.
23.10 — «Тахан дунен тӀа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйранара гимнастика.
8.15 — «Са цӀа-м юрта а да». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.35, 9.35 — Истори. 4-гӀа класс. Капиталистически фабрике.
9.05, 12.30 — Английски мотт. Хьеха 2-гӀа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Юкъара биологи. Мутацей Ӏалам.
10.35, 11.40 — Географи. 5-гӀа класс. Лаьттаагар. Вулканаш. Гейзераш.
11.05 — Р. Гамзатова лирика.
12.10 — Природоведени. 4-гӀа класс.
13.00 — «Мамай школа».
13.30 — «Сийлахь - воккха Албане тӀемахо Скандербег». Художественни фильм. Албанеи СССР-и производство.
15.25 — «Кердадараш».
16.45 — «Да санна хьажар». Документальни фильм.
17.05 — Парте экономически политика болх беш я. Тешаме перспективаш (нохчий меттала).
17.15 — «Малар ца мелар — вахара норма» (нохчий меттала).
17.25 — Киножурнал.
17.35 — «Халкъа тӀахьожама экран».
17.50 — «Кхело ваьзд яьй. Даьр фуд? (гӀалгӀай меттала).
18.20 — «Нохч - ГӀалгӀайчен ди».
18.40 — КПСС XXVII-ча съезда накъадолхаш. Сунженски района къахьегамхой гӀулакхаши планаши.
19.30 — Хоккейх йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Крылья Советов». 2-гӀеи, 3-гӀеи периодаш. Перерыв йолча хана (20.00) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Доктор Айболит». 2-гӀа дакъа.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Са бӀасийна Беларусь». «Олимпийски» спорта Двореца концерт.
22.55 — «Кердадараш».

РАДИО

28 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
6.5 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай порграмма.
8.35 — Реклама.
8.40 — «Дего хьеххача бесса» (нохчий меттала).
9.15 — «Тха музыкальни галерея».
11.15 — «Патриоташ - интернационалисташ хьалкхебе» (нохчий меттала).
11.30 — «Керттерча постамий проекта мугӀара тӀехьа» (гӀалгӀай меттала).
11.45 — «Шу чакхдоаллаш».
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Шоана юрта боахама хьалхалаттараш». Концерт.
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.30 — «РАПО: гӀулакхаши проблемаши». Малгобекски районера передача (гӀалгӀай меттала).
18.40 — «Атенст» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).

УКВ

17.00 — С. Продев. — «Энгельса къонал». Радиопостановка. (Ф. Энгельс ваь 165 шу дузаш).
17.50 — Илли оал Дагаев Валида.
18.22 — Нохч - ГӀалгӀайчен мукъамаш.

29 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.36 — «Керда илли довзийт шоана».
11.15 — КПСС XXVII-ча съезда накъадолхаш. «ДӀахо а аха, дукхагӀа толамаш а даха» (гӀалгӀай меттала).
11.30 — «ТӀема дакъа» П. Волковай дувцар (гӀалгӀай меттала).
11.50 — Музыка.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Кхачан ресурсех рационально пайда эца (нохчий меттала).
17.32 — Парте съезда хьалхара документаш дувц оаха».
17.46 — «Патриот».
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.30 — «Шийдоалахьара боахам — юкъара йоахко».

УКВ

17.00 — Армене искусствай говзанчий концерт.
17.43 — «Евгений Догаца вӀашагӀкхетар» яха музыкальни передача.
18.12 — «Халкъ делакъеж» яха передача.
18.30 — Нохч - ГӀалгӀай мукъамаш.

САГИ ЗАКОНИ

Наьха сатем лорабеш

Къайле яц милице болх кхераме а хала а хилар. Советски наьха вахар, цар сий, боахам ден а буе а лорабеш ха тӀа этта латт из. Къаьстта чоалхане а кхераме а да уголовни розыска хьалхашка латта декхараш. Зуламхошта эггара хьалха юхьдухьала оттараш цу отдела болхлой ба.

Евлоев Ӏаьлий Хамбора — милице подполковника, органашка болх бу кастта ткъаь бархӀ шу доал. ВЛКСМ Назрановски райкомо хьожаваь вера из укхаза балха. Дукха дайнад цунна цу юкъагӀа, дукха бийсаш хиннай набара бӀарг вӀашкабилла йиш йоацаш.

...ЦӀагӀара хӀамаш леч къаю тха, яхаш Грозне бахача наха каст-каста хоамаш дора МВД-е. Сатийна хила йиш йолаш дацар гӀулакх. Х. Евлоев керте а оттаваь лаьрххӀа группа вӀашагӀъеллар. Коллегашца дага а ваьна, розыска план оттайир Хамбора. Говза а къоал ле Ӏема а зуламе тоаба яр хьалаха езаш хиннар. Деноши дӀаухар, къуй цхьаккха дича а корабоагӀаш бацар. ДӀатоссавала моллагӀа хинна а лерлехача хана МВД декурни часте хоам бир центральни рынке хӀамаш йохкаш цхьа кхалсаг латт, аьнна.

Сиха кхаьчар оперативни группа ювцача моттиге. Дукха нах бар цу дийнахьа рынке, атта дацар царна юкъера зуламхо хьалаха. ТӀеххьара корайир царна из. Отделене хьачуйоалайича гучадаьлар хӀамаш йохкаш хинна Б. зуламерча тоабаца гӀулакх доагӀаш хилар. Цкъарчоа цхьаккха а хӀама хац шийна, аьнна къаръяла эттар из. Цох хӀама хилацзар. Цу тайпара бола нах хьалха гуш вацар Хамбор. Мишта хьалиста беза хайра цунна зуламхой орг. Дукха ялалехьа суда хьалхашка латтар цхьаннахьа балха воаца, хьалхагӀа чуваьлла Баширов керте латта зуламхой. ВорхӀ саг вар уж. Массехк бутт баьккхаб цар городе эгӀа, магӀа кхерам тӀатувсаш. ткъаь итт совгӀа къоал даьд.

Уж зуламхой гучабахарах милице подполковника Х. Евлоевна, цунца хиннача кхыча сотрудникашта республика чурча гӀулакхий министра совгӀаташ делар.

Кхераме, са дехка дукхьала отта везаш йола моттигаш дукха нийсъеннай Хамбора. Цкъа кулг аьгадац, кхеравенна тӀехьашка ваьннавац. Еррига а шийговзал, низ дӀалу цо зулам ца далийтара, харцахьарча наькъа тӀа ваьннар бекхам боацаш ца витара.

...Атта вахар лехаш бар вежарий СеменовгӀар. Бахача наха къоалаш дарах, автомашинаш нхувларах набахта бахка массехказа суд яьяр царна. ТӀеххьара вай республике кхаьчар «гастролераш». Герзаца кхерам тӀа а тесса, алапена дӀадала хьоп дола ахча даьккхад цар ЧИУС-а ПМК-105 кассирагара. Байдда кӀалхарбовла хьалхехьа а кийчъяь хиннай автофургон. Шофер гаьнах дӀа а вийхка, низагӀа хьаяьккха хиннай из машина. Цхьабакъда, машино а кӀалхарбаханзар уж. Мел сихбенна хьийзача а гаьна бовла кхоабанзар зуламхой. Х. Евлоева оперативни группас лийцар уж. ХӀанз шоаш леладаьчох жоп луш ба, цу гӀулакха уйла е шоргта ха я царга.

Шийбалха а вахара а опыт къоначарна камаьрша дӀалуш ва Ӏаьлий Хамбор. Милицейски гӀулакха тешаме хила, социалистически законности правопорядоки лорае Ӏомабу цо уж. Шоай начальника баркал оалаш ба цо хьесхам бенна подразделене балхахой Мусаев, Дидиев, Калин, кхыбараш.

Коммунист Евлоев дика общественник ва. Балхара мукъабаьлча цхьана салоӀаш хул сотрудникаш. Экскурсе, кино, театре, музее баха нах вӀашагӀтохар а Хамбор ва.

Каст-каста го йиш я из городерча школашка, ПТУ, нах бахача моттигашка. Зуламаш дара бахьанаш дувц цо, общественни порядок лорае тӀахьех.

— Подполковника Х. Ӏ. Евлоена отделене беча балха раьза да тхо, — йоах МВД уголовни розыска отдела начальника Н. Н. Воронова.

— ЛархӀа а сийде а мегаргволаш ва из. — аьле тӀатох НГӀАССР МВД политчаста начальника А. М. Эштиева.

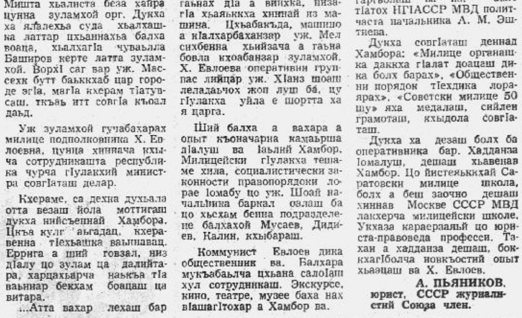
Дукха совгӀаташ деннад Хамбора: «Милице органашка даккха гӀалат доацаш дика болх барах», «Общественни порядок тӀехдика лорарах», «Советски милице 50 шу» яха медалаш, сийлен грамоташ, кхыдола совгӀаташ.

Дукха ха дезаш болх ба оперативника бар. Хадданза Ӏомалуш, дешаш хьавенав Хамбор. Цо йистеяьккхай Саратовски милице школа, болх а беш заочно дешаш хиннав Москве СССР МВД лакхерча милицейски школе. Укхаза караерзаьй цо юриста-правоведа професси. Тахан а хадданза дешаш, бокхагӀболча новкъостий опыт хьаэцаш ва Х. Евлоев.

А. ПЬЯНИКОВ,
юрист, СССР журналистий Союза член.

Укх шера город Грозне «Динамо» яхача стадионе хиннача милице Денна хетаьча традиционни комбинированни эстафете дакъа лаьцараштa юкъе хилар шоай декхараш даим цӀенеи диззаи кхоачашдеш, советски наьха сатеми правопорядоки лораеш хьабоагӀа укх сурта тӀа шоана гуш бола милице болхлой (аьрдехьара аьттехьа) Б. Х. Дениев (Заводской район), Ю. М. Тупицин (Грозненски район), М. В. Сугаипови М. Р. Эльдарови (Ленински район), Ш. Х. Альбеков (Старопромысловски район), А. Ю. Насаев (Октябрьски район).

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04, промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

СФ00367. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5076.